

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA BOHEMISTIKY**

**Stylistické hodnocení překladu románu
Jane Austenové *Pride and Prejudice* do
češtiny**

(Bakalářská diplomová práce)

Vypracovala: Eva Šimečková, ČF-AF

Vedoucí práce: doc. PhDr. Božena Bednaříková, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze zdroje uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci, 28. 4. 2010

.....

podpis

Ráda bych poděkovala **paní** doc. PhDr. Boženě Bednařikové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské diplomové práce a za její cenné rady a připomínky, které mi při psaní pomáhaly. Děkuji také celé své rodině, přátelům a všem lidem, kteří mě podporovali.

Obsah

Úvod.....	5
1 Autorka románů rodinného života Jane Austenová.....	8
1.1 Jane Austenová a její tvorba.....	8
1.2 Charakteristika stylu Jane Austenové.....	9
1.3 Prostředky k vyjádření humoru, ironie a satiry	11
1.3.1 Prostředky k vyjádření humoru	11
1.3.2 Prostředky k vyjádření ironie	12
1.3.3 Prostředky k vyjádření satiry	13
2 Vrchol románové tvorby Jane Austenové – román <i>Pride and Prejudice</i>	14
2.1 Vznik románu	14
2.2 Téma románu.....	15
2.3 Styl Jane Austenové a jeho reflexe v románu <i>Pride and Prejudice</i>	18
3 Teoretické aspekty překladu	20
3.1 Základní pojmy translatologie	20
3.1.1 Překlad.....	20
3.1.2 Druhy překladů.....	20
3.1.3 Proces překládání a jeho aplikace na text	21
3.1.4 Tzv. překladatelské trivium.....	23
3.1.5 Fáze překladatelské práce.....	23
3.2 Užité metody	24
3.2.1 Komparace	24
3.2.2 Funkční hledisko při překládání.....	24
4 Stylistika překladu	26
4.1 Styl jako předmět stylistiky	26
4.2 Definice stylu	26
4.3 Pojem styl a jeho chápání.....	27
4.4 Funkce stylu v textu	28
4.5 Styl umělecké literatury.....	29
4.6 Pojetí stylu aplikované v této práci	30
5 Překlady románu <i>Pride and Prejudice</i> do češtiny	31
5.1 České překlady románu <i>Pride and Prejudice</i> užitá v rámci této práce	31

5.2	Charakteristika překladů užitých pro potřeby této práce.....	31
6	Humor, ironie a satira v románu <i>Pride and Prejudice</i> a jejich reflexe v českých překladech	34
6.1	Pojetí humoru a ironie v mluvě jedné z postav (mluva pana Benneta).....	34
6.1.1	Pojetí humoru v mluvě pana Benneta, prostředky k jeho vyjádření	36
6.1.1.1	Útočný humor pana Benneta, prostředky k jeho vyjádření, české ekvivalenty, jejich následné hodnocení.....	37
6.1.1.2	Neútočný humor pana Benneta, prostředky k jeho vyjádření, české ekvivalenty, jejich následné hodnocení.....	41
6.1.2	Pojetí ironie v mluvě pana Benneta, prostředky k jejímu vyjádření.....	48
6.1.2.1	Ironie pana Benneta, prostředky k jejímu vyjádření, české ekvivalenty, jejich následné hodnocení	49
6.2	Humor a ironie v románu <i>Pride and Prejudice</i> jako odraz lidské hlouposti a naivity – mluva paní Bennetové	53
6.2.1	Pojetí humoru v mluvě paní Bennetové, prostředky k jeho vyjádření.....	53
6.2.1.1	Humor paní Bennetové, prostředky k jeho vyjádření, české ekvivalenty, jejich následné hodnocení	54
6.2.2	Pojetí ironie v mluvě paní Bennetové, prostředky k jejímu vyjádření.....	71
6.3	Reflexe satiry v českých překladech	71
6.3.1	Pojetí satiry v románu <i>Pride and Prejudice</i>	72
6.3.1.1	Satira v románu <i>Pride and Prejudice</i> , prostředky k jejímu vyjádření, české ekvivalenty, jejich následné hodnocení.....	73
	Závěr	90

Úvod

Překládání je v dnešní době považováno za velice důležitou aktivitu, jejíž výsledky pomáhají dotvářet kulturní život dané společnosti. Překládat lze poezii, prózu, drama, ale také články v novinách, titulky k filmům, různé nápisy či odbornou literaturu, s níž se vzhledem k rychlému rozvoji vědy a techniky setkáváme stále častěji. To jsou jen některé oblasti, ve kterých se překlad může uplatnit. Tato práce je založena na literárním překladu, jehož specifikaci se bude dále věnovat. Je všeobecně známo, že každý literární překlad po svém vzniku vstupuje do světa literatury, v němž funguje jako samostatný artefakt. Čtenář obvykle chápe literární překlad jako samostatné umělecké dílo žijící si vlastním životem a nemá potřebu je posuzovat ve vztahu k originálu. Tato práce vychází z předpokladu, že každý literární překlad je tedy samostatným artefaktem, který si žije svým vlastním životem, avšak tento artefakt bude posuzován ve vztahu ke svému originálu. Tím je román významné britské spisovatelky a autorky tzv. domestic novels Jane Austenové, který z původního názvu *First Impressions* přejmenovala na dnešní *Pride and Prejudice*. Předmětem kritiky překladu je humor, ironie a satira vyskytující se v nejslavnějším románu Jane Austenové a jejich reflexe v českých překladech. Tyto prvky, které prostupují v podstatě celým románem, v nich budou analyzovány, a to na základě srovnávací metody. Ta bude aplikována na tři české překlady, které pro tuto práci byly využity. Jedná se o překlad z roku 1946, jehož autorem je František Noska; o tři roky později – tedy v roce 1949 – byl vydán překlad Boženy Šimkové a v roce 1967 překlad Evy Kondrysové, přičemž pro potřeby této práce bylo analyzováno vydání tohoto překladu z roku 2006. Cílem této práce je tedy provést analýzu textu a kritiku překladu, na jejímž základě bude možno vybrat takový překlad, ve kterém byl humor, ironie i satira převeden tím nejadekvátnějším způsobem. K analýze textu bude samozřejmě sloužit primární literatura – tedy román Jane Austenové s názvem *Pride and Prejudice* – a tři české překlady tohoto románu uvedené výše. Sekundárně byly čerpány poznatky z oblasti translatologické literatury (zvl. z publikací Jiřího Levého, Dagmar Knittlové a Karla Hausenblase), z oblasti lingvistické i literárněvědné (viz seznam použité literatury).

Tato práce je rozčleněna do šesti kapitol. Po úvodu následuje část věnovaná Jane Austenové. První kapitola pojednávající o autorce románu *Pride and Prejudice* bude však obsahovat jen ty informace a údaje, jež budou relevantní pro tuto práci. Nejedná se o práci literárněhistorickou, tudíž nebude kladen důraz na biografii či jiná prozaická díla

této spisovatelky. První kapitola je strukturována do tří částí. První z nich se zabývá tvorbou Jane Austenové, přičemž důraz je kladen zejména na typ literatury, který psala, jsou zmíněny literární směry, pod jejichž vlivy tvořila, a pro úplnost je uveden výčet próz, které doplňují umělecký odkaz této britské ženské spisovatelky. Druhá část seznamuje čtenáře se stylem Jane Austenové a třetí část se zabývá prostředky pro vyjádření humoru, ironie a satiry. Základní literaturou, jež byla v rámci první kapitoly použita, jsou Barnardovy „*Stručné dějiny anglické literatury*“, Procházkův „*Slovník spisovatelů*“, Milesova „*Jane Austenová*“ ad. Druhá kapitola je věnována nejslavnějšímu románu Jane Austenové – tedy románu *Pride and Prejudice*. Tato kapitola podává základní informace o vzniku tohoto románu, zabývá se rovněž jeho tématem a zpracována je i část o reflexi stylu Jane Austenové v románu *Pride and Prejudice*. Literatura uvedená jako sekundární zdroj pro první kapitolu byla užita také v rámci kapitoly druhé. Kromě výše uvedených publikací je důležité jmenovat akademický online zdroj JSTOR, ze kterého byly načerpány další cenné poznatky. Náplní třetí kapitoly jsou teoretické aspekty překladu. Tato kapitola obsahuje definici překladu, pojednání o druzích překladu, poukazuje na proces překladu i jeho aplikaci na text, je zmíněna problematika tzv. překladatelského trivia i fází překladatelovy práce. Nechybí ani přehled metod užitých při hodnocení překladu románu *Pride and Prejudice* do češtiny. Základní studijní literaturou se v tomto případě stala publikace Karla Hausenblase „*Výstavba jazykových projevů a styl*“ a „*Umění překladu*“ Jiřího Levého. Kromě těchto dvou jako zdroj informací sloužily i jiné příručky (viz seznam použité literatury). V pořadí čtvrtá kapitola se nazývá „*Stylistika překladu*“. Ta obsahuje mimo jiné definici stylu, představuje různá chápání tohoto termínu, do popředí se dostává funkce stylu v textu i styl umělecké literatury. Pro potřeby této kapitoly byly načerpány poznatky z odborné literatury. Je třeba zmínit zejména kolektivní práci o české stylistice s názvem „*Současná česká stylistika*“, dále publikaci Ludmily Urbanové „*Stylistika anglického jazyka*“, knihu I. R. Gal'perina „*Stylistics*“ a tento seznam odborné literatury lze doplnit dílem Dagmar Knittlové „*K teorii i praxi překladu*“. Poté následuje kapitola o českých překladech anglicky psaného románu *Pride and Prejudice*. V rámci této kapitoly je pozornost věnována českým překladům tohoto románu, jež se staly základem analýzy. Po stručném seznámení s existujícími českými překlady následuje jejich charakteristika. V souvislosti s touto kapitolou je důležité upozornit na to, že stěžejním zdrojem informací se v tomto případě staly internetové stránky Vědecké

knihovny v Olomouci a Obce překladatelů. Poslední kapitola – tedy šestá – je tvořena vlastní analýzou. Tato kapitola je nejrozsáhlejší a je vnitřně členěna do tří úseků. První z nich se věnuje humoru a ironii, a to nejprve z hlediska literárněvědného. Po vysvětlení těchto pojmů následuje jejich aplikace na text. V tomto případě se středem zájmu stává mluva pana Benneta. Druhá část se rovněž zabývá humorem a ironií, avšak tentokrát je na tyto aspekty nahlíženo z hlediska jiné vystupující postavy románu, a tou je paní Bennetová. Třetí část analýzy se zabývá satirou, přičemž nejprve je tento pojem vysvětlen z hlediska literárněvědného, poté dochází k analýze vybraných příkladů z textu a kritice překladu. Následuje závěr, ve kterém se odkazuje ke stěžejním poznatkům analýzy a ze tří českých překladů je vybrán ten nejadekvátnější – samozřejmě s ohledem na zpracovávanou problematiku.

1 Autorka románů rodinného života Jane Austenová

1.1 Jane Austenová a její tvorba

V době, kdy do literatury vstoupila tato britská spisovatelka, byl literární svět zcela pohlcen vlivy romantismu. Romantismus, který je definován nejen jako literární směr, nýbrž také jako životní postoj spisovatelů-romantiků, zásadním způsobem Jane Austenovou a její tvorbu neovlivnil. Více než romantismem je tvorba autorky románu *Pride and Prejudice* poznamenána vlivy realismu. Tím se také odlišovala od významných literátů tehdejší doby (Byron, Shelley), „*pro něž existovala pouze krajní řešení: buď všechno, anebo nic, buď věčné blaženství, nebo sebevražda*“.¹

Jane Austenová je považována za zakladatelku románu rodinného života, pro jehož označení je v angličtině k dispozici termín „domestic novel“. Tento typ románu se vyznačuje hned několika rysy. Romány Jane Austenové se neodehrávají ve velkých městech, nýbrž v prostředí anglického venkova.² Tato spisovatelka je totiž „*svými kořeny hluboce vrostlá do anglického venkova, nesmírně miluje jeho poklidnou atmosféru, a proto také odsuzuje jakékoli náhlé zvraty a změny*“.³ Dalším charakteristickým rysem je výběr tématu knihy. Tématem, které si Jane Austenová ke své literární tvorbě vybírá, je život anglické venkovské šlechty. Hlavními hrdinkami jsou pak mladé dívky nebo ženy; všechny její romány vždy končí zásnubami nebo sňatkem.⁴

Umělecký odkaz této spisovatelky tvoří šest románů. Jejich chronologie však není jednotná a značně se u jednotlivých autorů píšících o životě a tvorbě Jane Austenové liší. Jane Austenová svá díla celá léta přepracovávala a vydávala mnohem později. V některých případech tedy došlo k tomu, že romány byly vydány v jiném pořadí, než v jakém byly napsány. Výčet jejích románů, který je zaznamenán v této práci, není založen na chronologickém uspořádání. Jedná se pouze o seřazení, jež nebere v potaz jejich chronologii. Jane Austenová je

---

¹ Barnard, R.: *Stručné dějiny anglické literatury*. Praha 1997, s. 117.

² Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 299.

³ *tamtéž*, s. 299 – 300.

⁴ Barnard, R.: *Stručné dějiny anglické literatury*. Praha 1997, s. 117.

autorkou hodnotných a dodnes uznávaných románů *Sense and Sensibility*, *Northanger Abbey*, *Pride and Prejudice*, *Mansfield Park*, *Emma* a *Persuasion*.⁵

1.2 Charakteristika stylu Jane Austenové

Styl je „*způsob cílevědomého výběru a uspořádání (organizování) jazykových prostředků, který se uplatňuje při genezi textu; v hotovém komunikátu se pak projevuje jako princip organizace jazykových jednotek*“.⁶ Ten pak tvoří jednotu, která vyhovuje komunikačnímu záměru autora.⁷ S ohledem na tuto definici lze tvrdit, že styl Jane Austenové je určován třemi základními faktory - ironií, absencí postavy autorského vypravěče a důrazem kladeným na dialogy.⁸

Ironie je definována jako „*a situation that is unusual or amusing because something strange happens, or the opposite of what is expected happens or is true*“.⁹ Ironie často vzniká „*when you use words that are the opposite of what you really mean, often in order to be amusing*“.¹⁰ Středobodem této práce je román *Pride and Prejudice*, ve kterém se tento charakteristický rys, jímž se vyznačuje styl Jane Austenové (tedy ironie), projevil velkou měrou. Prostřednictvím ironie usilovala Jane Austenová o kritiku lidské hlouposti, vypočítavosti i naivity. Tyto vlastnosti v románu *Pride and Prejudice* zosobňuje především paní Bennetová, která je tedy terčem ironických poznámek, jež v průběhu románu produkuje pan Bennet. Konkrétní analýza jazykových prostředků i funkce této ironie je náplní šesté kapitoly nazývajících se „Humor, ironie a satira v románu *Pride and Prejudice* a jejich reflexe v českých překladech“. Ironické poznámky, které autorka románu vložila do úst panu Bennetovi, jsou nejen urážlivé, nýbrž také komické. V rámci charakteristiky ironie jakožto základního rysu stylu Jane Austenové je důležité zmínit, že právě ironie se vyznačuje svou komičností. Komické jsou nejen poznámky pana Benneta, nýbrž také jeho „drahé polovičky“. Humor, jehož autorkou je právě paní Bennetová, je rovněž náplní výše zmíněné kapitoly. Je

---

⁵ Procházka, M. a kol.: Slovník spisovatelů. Praha 1996, s. 106 – 109.

⁶ Čechová, M. a kol.: Současná česká stylistika. Praha 2003, s. 17.

⁷ tamtéž

⁸ Procházka, M. a kol.: Slovník spisovatelů. Praha 1996, s. 107.

⁹ Summers, D. a kol.: Longman Dictionary of Contemporary English. Harlow 2003, s. 860.

¹⁰ tamtéž

všeobecně známo, že ironie je prostředkem satiry. Za satirické dílo lze považovat „každé literární dílo, které využívá humoru a vůbec estetického komična s konkrétním společenským záměrem kritiky“.¹¹ Satiru lze tedy chápat jako kritiku zvoleného objektu reality. Každá satira rovněž předpokládá „záporné hodnocení skutečnosti, viděné z výsměšného nadhledu, ale i existenci mravního či společenského ideálu, kterým jsou kritizované nedostatky poměřovány“.¹² Satira jakožto prostředek kritiky se rovněž vyskytuje v románu *Pride and Prejudice*. Jelikož satira úzce souvisí s ironií, je rovněž zaznamenána při její charakterizaci v rámci popisu stylu Jane Austenové. Téma satiry a její využití je také v rámci této práce analyzováno (viz 6.3).

Kromě ironie mezi základní rysy, jež se podílejí na určování stylu Jane Austenové, patří i absence postavy autorského vypravěče. To se projevuje především v užití volné nepřímé řeči. K vysvětlení podstaty volné nepřímé řeči, je důležité také z hlediska literárněvědného vysvětlit pojmy „přímá řeč“ a „nepřímá řeč“. „Přímá řeč“ je pojem, který představuje promluvu samotné postavy. Tento způsob užití jazyka musí být v textu označen, přičemž normou pro označení přímé řeči je užití uvozovek.¹³ Naproti tomu „nepřímá řeč“ je definována jako řeč tlumočená autorem a do uvozovek se nedává.¹⁴ Jako volná nepřímá řeč se pak označuje volná reprezentace mluvy nějaké postavy.¹⁵ Je jasné, že účelem volné nepřímé řeči je „charakterizovat postavu nikoli slovy, která skutečně řekla, nýbrž slovy, která jsou příznačná pro její myšlení nebo pro způsob, jímž by případně myslela a mluvila.“¹⁶ Užití volné nepřímé řeči je rovněž patrné v románu *Pride and Prejudice*.

Mezi charakteristické rysy, jež se podílejí na formování stylu této britské ženské spisovatelky, se řadí i užití dialogů. Tento způsob vyjádření řeči je definován jako „jazykový projev střídavě pronášený dvěma nebo více mluvčími, kteří si navzájem své promluvy (tzv. repliky) zpravidla adresují“.¹⁷ Těmito mluvčími dialogů jsou samozřejmě postavy textu. Ty jsou v případě Jane Austenové pojímány jako

---

¹¹ Vlašín, Š.: Slovník literární teorie. Praha 1984, s. 335.

¹² tamtéž

¹³ Miles, R.: Jane Austenová. Brno 2009, s. 89.

¹⁴ tamtéž

¹⁵ tamtéž

¹⁶ tamtéž

¹⁷ Vlašín, Š.: Slovník literární teorie. Praha 1984, s. 73.

osobnosti s vlastním vnitřním životem.¹⁸ Jsou to osobnosti, které se mění podle společnosti, v níž se nacházejí.¹⁹ Častým důvodem proměny postav v rámci jednotlivých společností je jejich vlastní intrikování.²⁰ Důležitost je kladena i na roli čtenáře, který je právě tím agentem, jenž má přijít na to, co přesně se odehrává pod povrchem vyprávění.²¹

1.3 Prostředky k vyjádření humoru, ironie a satiry

1.3.1 Prostředky k vyjádření humoru

Nejslavnější román Jane Austenové – román *Pride and Prejudice* – se vyznačuje četnými humornými pasážemi. Na základě vlastní analýzy textu bylo zjištěno, že zvláště dva protagonisté vystupující v tomto románu vytvářeli specifický typ komiky. Těmi jsou manželé Bennetovi, jejichž pojetí humoru lze považovat za protichůdné. Komika pana Benneta je totiž výsledkem vědomého procesu, je úmyslná. Jeho choť však neprodukuje humorné pasáže úmyslně pro pobavení čtenáře, avšak tato humornost se rodí na základě její naivity a hlouposti. Odlišné nejsou pouze „typy“ komiky, ale také prostředky, kterými lze toho či onoho „typu“ dosáhnout. Humor pana Benneta vyrůstá zvláště ze záměrné stupidity, upjaté vážnosti či neutralizací vypjatých situací, je tedy projevem jeho chování. Jane Austenová tedy nevnáší humorné prvky přímo do úst této postavy, avšak realizuje je prostřednictvím charakteristiky pana Benneta. Dalším rysem, který se podílí na vytvoření humorných pasáží, je i grafická úprava textu. Časté je použití kurzívy jakožto základního instrumentu, jehož primární funkcí je zdůraznění. Kurzívou jsou v textu označeny lexikální jednotky, na něž chce autor upozornit a jejichž pomocí lze zdůraznit, zesílit jejich význam. Díky vlastní analýze textu bylo rovněž zjištěno, že některé humorné pasáže pana Benneta lze klasifikovat jako útočné. Útočný humor je použit záměrně a jeho cílem je nepochybně útok na některou z osob tohoto románu či na způsob jejího

---

¹⁸ Miles, R.: Jane Austenová. Brno 2009, s. 28.

¹⁹ tamtéž, s. 31.

²⁰ tamtéž, s. 28 – 29.

²¹ tamtéž

chování. Tento typ je realizován na základě explicitně použitých lexikálních jednotek, které již nelze hodnotit jako neutrální. Spadají do skupiny slov expresivně zabarvených, mají negativní příznak. Komika paní Bennetové, jak již bylo zmíněno, není záměrná. Humor, který v tomto případě pobaví čtenáře, vyrůstá především z realizace jejího chování, ve kterém se odráží společenské zakotvení této postavy, nevídaná hloupost a naivita. Hlavním prostředkem k vytvoření komiky paní Bennetové byla pro Jane Austenovou nepřímá charakteristika.

1.3.2 Prostředky k vyjádření ironie

Typ ironie, který se objevuje v románu *Pride and Prejudice*, je vystaven na protichůdnosti. Všechny ironické pasáže, jež byly podrobeny analýze, jsou založeny na stejném principu, a to na použití lexikálních jednotek, které lze klasifikovat z hlediska slovní zásoby jako neutrální. Tyto lexikální jednotky jsou však použity v opačném významu. Díky kontextu, který dotváří esenciální složku každé výpovědi, pak tyto jednotky lexika na čtenáře nepůsobí jako jednotky neutrální, nýbrž opačným způsobem. Je důležité zmínit, že to bylo zcela jistě cílem Jane Austenové. Nezbyvá než dodat, že autorem ironických pasáží ve vrcholné próze Jane Austenové je pan Bennet. Důvod tohoto výběru je jasný. Jane Austenová vykreslila postavu pana Benneta jako kritika společnosti, který k ní zaujímá zcela reálný postoj, nenechá se zmanipulovat společenskou prestiží ani vztahy ovládanými penězi. Cílem jeho ironických poznámek je zesměšnění a kritika nejen jeho choti, nýbrž také všech lidí majících stejnou hierarchii hodnot.

1.3.3 Prostředky k vyjádření satiry

Analýza provedená pro potřeby této práce ukázala, že satira v románu *Pride and Prejudice* je založena na dvou základních konstrukčních principech. Podstatou prvního výstavbového principu je existence lexikálních jednotek, jež se klasifikují jako bezpříznakové, a jejich konkrétní realizace v textu, díky níž se tyto lexikální jednotky pak řadí mezi slova s expresivním charakterem. Základem druhého principu je použití lexikálních jednotek, které nelze klasifikovat jako jednotky bezpříznakové. Jedná se totiž o slova, která obsahují příznak již ve své formě. Rozdíl mezi prvním a druhým principem je tedy v tom, že lexikální jednotky prvního typu získávají příznak až po svém užití v textu, kdežto příznak lexikálních jednotek druhého typu lze identifikovat i bez znalosti kontextu. Oba výše zmíněné principy, resp. jejich aplikace na konkrétních příkladech, je náplní kapitoly nazývající se „Humor, ironie a satira v románu *Pride and Prejudice* a jejich reflexe v českých překladech“ (viz 6.3.1.1). Mezi prostředky, jež byly užity k vyjádření satiry, je adekvátní zařadit i prostředky grafické. Z nich se uplatňuje opět využití kurzívy, jejíž základní funkcí je zdůraznění členu, pro který byla realizována. Ve většině literárněvědných prací je satira chápána jako útok na určitý objekt s cílem zesměšnění. Tímto způsobem je satira pojata i v románu *Pride and Prejudice*, přičemž cílem pomyslného útoku je chápání současného světa; do popředí se dostává především společnost a její stratifikace. Kritika je zaměřena hlavně na hierarchii hodnot, vlastní prospěchářství i patolízalství.

2 Vrchol románové tvorby Jane Austenové – román *Pride and Prejudice*

2.1 Vznik románu

Román *Pride and Prejudice* je považován za nejlepší a zároveň nejslavnější dílo Jane Austenové. Již v předchozí kapitole bylo zdůrazněno, že chronologie románů této spisovatelky není jednotná, stejně jako doba prvního vydání, publikace přepracované verze atd. Je tedy stěžejní upozornit na to, že informace publikované v této části se shodují s informacemi uvedenými pouze v některých literárněhistorických publikacích, a nelze je tedy chápat jako definitivní. V této fázi je důležité uvědomit si pluralitu přístupů i koexistenci několika literárněhistorických prací lišících se svým pojetím.

Román *Pride and Prejudice* (česky *Pýcha a předsudek*) psala Jane Austenová v letech 1795 až 1796 a jeho původní název byl *First Impressions*.²² Tuto verzi nabídla nakladateli, avšak ten ji odmítl vydat. Jane Austenová rukopis tohoto románu tedy odložila a roku 1797 začala psát román *Sense and Sensibility*, který je v češtině znám pod názvem *Rozum a cit*. Jeho vydání v roce 1811 přineslo této britské ženské spisovatelce první úspěch. V této době se vrátila k rukopisu díla *First Impressions*, do něhož zasáhla rozsáhlou úpravou textu. Tuto přepracovanou verzi pak vydala roku 1813, a to pod názvem *Pride and Prejudice*, pod kterým známe tento román dodnes.²³ Román *Pride and Prejudice* přinesl Jane Austenové obrovský úspěch i sympatie čtenářů, proto je často označován za vrchol její románové tvorby.

Jak již bylo uvedeno, román *Pride and Prejudice* je znám v češtině pod názvem *Pýcha a předsudek*. Existuje několik možností, jak lze vyložit titul této prózy. Do popředí se však dostává zejména následující interpretace: „*The usual interpretation is that the title is a reference to Darcy's pride, which causes him to*

---

²² Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 300.

²³ tamtéž

reject Elizabeth and her family, and Elizabeth's resulting prejudice, which is reinforced by Wickham's false story about Darcy.“²⁴

2.2 Téma románu

Román *Pride and Prejudice* je společně s dalšími díly románové tvorby Jane Austenové řazen k tzv. románům rodinného života, pro které v angličtině existuje specifické označení a o nichž se hovoří jako o tzv. domestic novels. Tento „typ“ románu, který je typický pro tvorbu Jane Austenové, se vyznačuje hned několika rysy. Je to zejména prostředí anglického venkova, které se stává těžištěm děje.²⁵ To platí i v románu, který je předmětem této práce (román *Pride and Prejudice*), avšak podrobněji je tento rys, který charakterizuje literární činnost Jane Austenové, analyzován v jedné z následujících částí. Kromě prostředí anglického venkova je nezbytné také zmínit téma románu, které si Austenová vybírá ke zpracování. Jedná se však o složitější problematiku, při jejímž hodnocení je nutné vycházet z pojetí postav, jež tato spisovatelka zastávala, i z komediálního charakteru jejích románů. Je proto zpracována v separátní části.

Jak již bylo uvedeno, nejslavnější román Jane Austenové se společně s její další románovou tvorbou řadí do kategorie tvořící specifický „typ“ románu, pro který byl zaveden pojem „domestic novel“ a v českém prostředí se pak hovoří o tzv. románu rodinného života. Některé z teorií zkoumajících výstavbový princip austenovských románů i jejich fungování v současné společnosti při klasifikaci těchto próz kromě ustáleného pojmu „domestic novel“ upozorňují i na literárněvědný termín uplatňující se v německé kulturní oblasti, a tím je pojem „Bildungsroman“. Jedná se o takový typ románu, jehož jednotlivé scény vykreslují významné fáze hrdinova vývoje.²⁶ Tuto „metodu“ Austenová sice nevynechala, avšak ve všech jejích románech, tedy i v románu *Pride and Prejudice*, který je ohniskem této práce, je kladen důraz právě na vývoj hlavního hrdiny. Všeobecně platí, že všechny postavy, jež tato spisovatelka vytvořila, „se

²⁴ Everett Zimmerman, "Pride and Prejudice in *Pride and Prejudice*," *Nineteenth – Century Fiction* (Jun. 1968): 23. *JSTOR*. Knihovna Univerzity Palackého, Olomouc, CZ. 15 Feb. 2010 <http://www.jstor.org/> 64.

²⁵ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 299.

²⁶ Miles, R.: *Jane Austenová*. Brno 2009, s. 63.

mění podle společnosti, v níž se nacházejí, protože jejich vnitřní já jsou dynamická. A jejich vnitřní já jsou dynamická, protože je v nich napětí mezi tím, co cítí, a tím, co se rozhodnou udělat; napětí mezi touhami a morálními zásadami, jimiž se řídí správné jednání; napětí mezi vlastním já a jiným člověkem. Postavy Austenové – její osobnosti – jsou schopny se učit a měnit tím, jak se snaží (nebo se učí snažit) plnit svou povinnost a poznávat sebe sama“.²⁷ Hlavní postavou uměleckého díla, jež je předmětem této práce, je dcera pana Benneta Elizabeth. Na román *Pride and Prejudice* lze také aplikovat výše uvedenou citaci popisující vnitřní život i vývoj postav vystupujících v jednotlivých románech Jane Austenové, jelikož jednotlivé fáze vývoje hlavní hrdinky (Elizabeth Bennetové) také v tomto případě představují základní osu celého díla. Vývoj Elizabeth Bennetové lze sledovat především na jejím vztahu k Darcymu, k němuž na základě existence svých předsudků na počátku knihy není schopna cítit žádné sympatie. Nenávist vzniknuvší střetnutím pyšného chování Darcyho a předsudků, jež vůči němu cítí Elizabeth, se v plné míře realizuje především díky rozšíření falešného příběhu Darcyho nepřítele Wickhama. Nenávist mezi oběma protagonisty se však v průběhu následujících událostí přerodí v čistou a silnou lásku. Vývoj vnitřního života Elizabeth Bennetové lze zestručnit a zaznamenat pomocí následujícího schématu:

nesympatie → nenávist → láska

Atribut románu *Pride and Prejudice* tedy tradičně tvoří pojem „domestic novel“, avšak některé teorie rovněž poukazují na vztah tohoto díla a termínu „Bildungsroman“. Je tedy nutné uvědomit si koexistenci těchto pojmů i jejich užití. Jak již bylo zmíněno, charakteristickým rysem románu „typu“ domestic novel je prostředí, ve kterém se takové dílo odehrává, přičemž v případě Jane Austenové je tímto prostředím anglický venkov.²⁸ Kromě venkova se ve všech jejích románech vyskytuje i město, přičemž posléze se do popředí dostává napětí mezi venkovem a městem.²⁹ „Její vyprávění začíná na venkově, v jakési představě blaženého rurálního života; pak se přesunuje do města nebo nechá město přijít na venkov, což přináší komplikace (které ještě nemusí znamenat překážky), jež jsou

---

²⁷ tamtéž, s. 31.

²⁸ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 299.

²⁹ Miles, R.: *Jane Austenová*. Brno 2009, s. 73.

řešeny v milenecké zápletce; a končí pastorálním závěrem zpátky na venkově.³⁰ Tento „model“ střídání venkova a města je použit i v románu *Pride and Prejudice*, jehož děj je na počátku zasazen na venkov, poté se přesunuje do města (pobyt Jane Bennetové v Londýně, pobyt Elizabeth Bennetové u příbuzných, společné cestování a návštěva Pemberley) a v závěru se opět vrací na venkov (návrat obou sester do rodného venkova a oslava jejich zasnub). Je důležité upozornit na to, že v románu *Pride and Prejudice* se děj neodehrává pouze na venkově a ve městě, nýbrž důležitou roli hraje i prostředí domova vystupujících postav. To má v románu sloužit jako zdroj informací o daném hrdinovi, tohle prostředí totiž představuje symbol sociálního postavení hlavního hrdiny v tehdejší společnosti. Pro všechny romány Jane Austenové platí, že „*Jane Austen carefully places her characters in just the proper symbol of their economic, social, or intellectual condition. In this respect the country houses in all Austen novels, and especially those in Pride and Prejudice, are constant values – that is to say, each is a recognizable emblem for a complex of social, economic, and intellectual realities*“.³¹

Téma románů, které si tato spisovatelka vybírá ke zpracování, úzce souvisí s pojetím jejích románových postav i s komediálním charakterem jejích próz. Problematika postav vyskytujících se v románech Jane Austenové, resp. problematika jejich vnitřního já i dynamika jejich vývoje, je analyzována v jedné z předchozích částí. Téma, které tato spisovatelka literárně ztvárnila, se vyznačuje určitými prvky. Svoji pozornost nejčastěji zaměřuje na život anglické venkovské šlechty. Hlavními hrdinkami jejích románů jsou pak mladé dívky nebo ženy, jež se zamilují a touží po svatbě. Přestože je svatbě zabraňováno, všechny její romány vždy končí zasnubami nebo sňatkem.³² Jedna z teorií zabývajících se tématem románů Jane Austenové tvrdí, že „*láska, jíž je zbraňováno, představuje tematicky sociální nesoulad; sňatek, jímž hra končí, pak uvádí sociální řád do žádoucí podoby. Tohoto vzorce se s různými obměnami přidržuje všech šest hlavních románů Austenové*“.³³ Téma románu *Pride and Prejudice* rovněž obsahuje výše

---

³⁰ tamtéž

³¹ Charles J. McCann, "Setting and Character in *Pride and Prejudice*," *Nineteenth – Century Fiction* (Jun. 1964): 19. *JSTOR*. Knihovna Univerzity Palackého, Olomouc, CZ. 15 Feb. 2010 <http://www.jstor.org/> 65.

³² Barnard, R.: *Stručné dějiny anglické literatury*. Praha 1997, s. 117.

³³ Miles, R.: *Jane Austenová*. Brno 2009, s. 51.

zmíněné prvky. Autorka zachycuje život anglické venkovské šlechty; hlavní hrdinkou je mladá dívka Elizabeth Bennetová, která se stejně jako její mladší sestra Jane zamiluje a touží po svatbě. Této touze však předchází celá řada skutečností komplikujících city hlavní hrdinky, milostný poměr i plánování svatby. Závěr románu pak tvoří oznámení zasnub. Svatbu plánuje nejen hlavní hrdinka Elizabeth Bennetová a její partner Darcy, ale i Jane a Bingley. Za nejnápadnější stránku románů Jane Austenové je mnohdy považován jejich komediální charakter.³⁴ Ten nechybí ani v románu *Pride and Prejudice*. Předmětem této práce je analýza humoru, ironie a satiry v nejslavnějším románu Jane Austenové a jejich reflexe v českých překladech, tudíž komediální charakter tohoto románu bude náplní té části zabývající se touto trojicí pojmů a jejich analýzou na konkrétních příkladech z textu. Problematika prostředků sloužících k vyjádření humoru je zpracována v předchozí kapitole.

2.3 Styl Jane Austenové a jeho reflexe v románu *Pride and Prejudice*

V předchozí kapitole bylo uvedeno, že styl Jane Austenové je určován třemi základními faktory – ironií, absencí postavy autorského vypravěče a důrazem kladeným na dialogy.³⁵

První z faktorů uvedených výše (ironie) má samozřejmě své zastoupení v románu *Pride and Prejudice*. Ironie v nejslavnějším románu Jane Austenové i její analýza je náplní předchozí kapitoly obsahující všechny stěžejní informace (tj. vymezení tohoto pojmu, základní funkce ironie v románu *Pride and Prejudice* a prostředky k jejímu vyjádření).

Dalším rysem, jímž se vyznačuje styl Jane Austenové, je absence postavy autorského vypravěče. Předcházející kapitola uvádí, že tento faktor se projevuje především v užití volné nepřímé řeči, jejíž podstatu také vysvětluje. S otázkou volné nepřímé řeči souvisí i problematika vypravěče a role čtenáře. V případě románu *Pride and Prejudice* se jedná o vyprávění typu „er – forma“. To znamená, že hlavní hrdinka (Elizabeth Bennetová) tedy není vypravěčem, avšak přesto

---

³⁴ tamtéž, s. 50.

³⁵ Procházka, M. a kol.: Slovník spisovatelů. Praha 1996, s. 107.

„even a sleepy reader of this book must be well aware, before he has read very far, that it is Elizabeth Bennet's story“.³⁶ Velký důraz je kladen na čtenáře a jeho roli. Jedna z publikací zabývající se Jane Austenovou a analýzou její tvorby poukazuje na to, že „je ponecháno na čtenáři, ať přijde na to, co se děje pod povrchem vyprávění, a i když nám to Austenová – nebo její vypravěčka – nakonec prozradí, nezřídka tak činí až poté, co nám dala šanci, abychom to vytušili sami“.³⁷

Posledním z rysů stylu Jane Austenové je důraz, který je kladen na dialogy. Na tento aspekt je poukázáno také už v předchozí kapitole. Ta se však problematikou dialogu zabývá ryze všeobecně, tzn. vymezením pojmu a jeho užitím v tvorbě Jane Austenové. V této části je tedy třeba odhlédnout od takového chápání tohoto termínu a aplikovat jej na román *Pride and Prejudice*, jehož podstatnou část tvoří právě dialogy. Ty se ve většině případů stávají zdrojem pro realizaci humoru, ironie či satiry. Pro potřeby této práce je důležité také poznamenat, že „the fun in Jane Austen's dialogue has a serious point; or rather the fun is the point. The small talk is the focus for her keen sense of the variability of character, for her awareness of the possibility that the same remark or action has very different meanings in different relations. What most satisfies us in reading the dialogue in *Pride and Prejudice* is Jane Austen's awareness that it is difficult to know any complex person, that knowledge of a man like Darcy is an interpretation and a construction, not a simple absolute“.³⁸ Lze také tvrdit, že „the chief persons in *Pride and Prejudice* are not the same when projected through the conversation of different people“.³⁹

---

³⁶ E. M. Halliday, "Narrative Perspective in *Pride and Prejudice*," *Nineteenth – Century Fiction* (Jun. 1960): 15. *JSTOR*. Knihovna Univerzity Palackého, Olomouc, CZ. 15 Feb. 2010 <http://www.jstor.org/> 65.

³⁷ Miles, R.: *Jane Austenová*. Brno 2009, s. 28 – 29.

³⁸ Brower, R. A.: *Light and Bright and Sparkling: Irony and Fiction in *Pride and Prejudice**. In: *Discussions of Jane Austen*. Boston 1961, s. 79.

³⁹ tamtéž

3 Teoretické aspekty překladu

3.1 Základní pojmy translatologie

3.1.1 Překlad

V rámci této části je nutné objasnit podstatu překladu. Ten lze definovat jako „(verbální) komunikát K_2 vytvořený z prostředků soustavy L_2 , který vznikl jako transformát komunikátu K_1 (= originálu) vytvořeného z prostředků soustavy L_1 s funkcí zprostředkovat informaci podanou originálem, a to takovým způsobem, aby komunikát K_2 byl strukturací obsahu i výrazu vystižením, obdobou komunikátu K_1 “.⁴⁰ Je třeba rovněž dodat, že v rámci této práce bude výše uvedená Hausenblasova definice překladu respektována.

3.1.2 Druhy překladů

Je možné rozlišovat několik druhů překladu. K nejzákladnějším „typům“ patří překlad „věrný“, „volný“, překlad doslovný, otrocký či strojový, který se stále více dostává do popředí, a to zejména díky rapidnímu technickému pokroku.⁴¹ Ne vždy bývá za překlad považováno převedení textu v rámci jednoho národního jazyka, prostředků jednoho jazykového útvaru či převedení sdělení z jedné vyjadřovací soustavy do druhé.⁴² Za překlad ve vlastním slova smyslu se považuje překlad z jednoho národního jazyka do druhého. Tento „typ“ je uplatněn i v této práci, jejímž cílem je stylistické hodnocení jazykových prostředků humoru, ironie a satiry v románu *Pride and Prejudice* a jejich reflexi v českých překladech. Pro potřeby této práce byly podrobeny analýze tři české překlady románu *Pride and Prejudice* (překlad Františka Nosky, Boženy Šimkové a Evy Kondrysové). Jejich charakteristika i případná shoda s výše

⁴⁰ Hausenblas, K.: Výstavba jazykových projevů a styl. Praha 1972, s. 79 – 80.

⁴¹ tamtéž, s. 80, 82.

⁴² tamtéž, s. 80 – 81.

uvedenými druhy překladů je zpracována v kapitole „Překlady románu *Pride and Prejudice* do češtiny“ (viz kap. 5).

3.1.3 Proces překládání a jeho aplikace na text

Tato problematika je založena na tom, jak se při procesu překládání sdělení člení. Tento proces nejlépe demonstruje tabulka, jejímž autorem je Jiří Levý. Ten poukazuje na to, že při překladu se dané sdělení člení na elementy invariabilní a variabilní.⁴³ Složky označené jako invariabilní jsou ty, které se vlivem překladu nemění a jsou v tabulce zaznamenány pomocí písmene i.⁴⁴ Složky označené jako variabilní jsou ty, které se vlivem překladu mění a jsou v tabulce zaznamenány pomocí písmene v.⁴⁵

---

⁴³ Levý, J.: Umění překladu. 1983, s. 24.

⁴⁴ tamtéž

⁴⁵ tamtéž

Tab. 1: Segmentace sdělení při procesu překladu

	Odb. styl	Publ. a rétor. próza	Um. próza a drama	Volný verš	Prav. verš	Hud. text (libreto)	Dabing
Denot. význam	i	i	i	i	i	i - v	i - v
Konot. význam	v	i - v	i	i	i	i	i
Styl. zařaz. slova	i - v	i	i	i	i	i	i
Větná stavba	v	i - v	i	i	i	i	i
Opak. zvuk. kvalit (rytmus, rým)	v	v	v	i - v	i	i	i - v
Délka a výška samohlásek	v	v	v	i - v	i - v	i	i
Způsob artikulace	v	v	v	i - v	i - v	i - v	i

Jak již bylo uvedeno, tato práce se zabývá stylistickým hodnocením jazykových prostředků, jež byly užity pro vyjádření humoru, ironie a satiry v románu *Pride and Prejudice*, a jejich reflexi v českých překladech. Do popředí se tedy dostává kategorie „Umělecká próza a drama“. Na informace publikované ve výše uvedené tabulce se bude v rámci vlastní analýzy odkazovat, proto je pro potřeby této práce stěžejní.

3.1.4 Tzv. překladatelské trivium

Jako překladatelské trivium se nejčastěji označují tři skutečnosti, které by měl každý překladatel znát. Je to: jazyk, z něhož překládá; jazyk, do něhož překládá a věcný obsah textu, který překládá.⁴⁶ Pro potřeby překladu umělecké literatury se k této trojici schopností přidává ještě jedna (překlad má působit jako umělecké dílo). V takovém případě se hovoří o tzv. překladatelském quadriviu.⁴⁷

I tato část pojednávající o schopnostech, kterými by měl každý kvalitní překladatel disponovat, bude využita pro potřeby této práce, a to v části nazývající se „Humor, ironie a satira v románu *Pride and Prejudice* a jejich reflexe v českých překladech“ (viz kap. 6). Tato kapitola je založena na analýze českých překladů a jejich následném hodnocení, které bude zohledňovat i výše uvedená kritéria (tj. tzv. překladatelské quadrivium).

3.1.5 Fáze překladatelské práce

Kromě znalostí a schopností překladatele zásadní roli hraje také jeho pracovní postup. Ten je tvořen třemi fázemi.⁴⁸ Je to: pochopení předlohy; interpretace předlohy a přestylizování předlohy.⁴⁹ Pochopení předlohy se skládá z dílčích fází. Je to zejména filologické porozumění textu, jeho správné přečtení. S tím souvisí i pochopení skutečností v díle vyjádřených.⁵⁰ Interpretace předlohy je založena na potlačení subjektivních zásahů překladatele do textu a maximálním přiblížením k objektivitě překládaného díla. To je zároveň i cílem každého překladatele.⁵¹ Autor originálu ve svém díle zachytil nějakou skutečnost a na překladateli tedy je, aby tuto skutečnost přestylizoval, přičemž by si měl

---

⁴⁶ tamtéž, s. 17.

⁴⁷ tamtéž

⁴⁸ tamtéž, s. 53.

⁴⁹ tamtéž

⁵⁰ tamtéž, s. 53 – 56.

⁵¹ tamtéž, s. 61 – 62.

uvědomovat existenci několika obtíží (např. že jazyk předlohy a jazyk překladu nejsou ekvivalentní).⁵²

Pro potřeby této práce je znalost fází překladatelského procesu zásadní a bude se na výše uvedené fáze odkazovat v rámci hodnocení jednotlivých překladů.

3.2 Užití metody

3.2.1 Komparace

Komparace je předmětem komparistiky. Ta bývá často označována jako srovnávací literární věda. Tato disciplína „srovnává dvě nebo více literárních děl z různých jazykových oblastí“.⁵³ Oblast zájmů komparistiky je však širší, kromě typologického nebo genetického srovnání studium komparistiky zahrnuje i problematiku literárního či odborného překladu.⁵⁴ Právě literární překlad, resp. hodnocení literárního překladu je náplní této práce, jež je založena na stylistickém hodnocení jazykových prostředků humoru, ironie a satiry v románu *Pride and Prejudice* a jejich reflexi v českých překladech. Pro potřeby této práce byly analyzovány tři české překlady (více o českých překladech nejvýznamnějšího románu Jane Austenové v kapitole „Překlady románu *Pride and Prejudice* do češtiny“). Stylistické hodnocení jazykových prostředků humoru, ironie a satiry v českých překladech románu *Pride and Prejudice* – tedy vlastní analýza – je založena na komparaci (tzn. srovnání jednotlivých překladů).

3.2.2 Funkční hledisko při překládání

Kromě komparace vlastní analýza zohledňuje i tzv. funkční hledisko při procesu překladu. Autorem teorie popisující funkční hledisko při překládání je Vilém Mathesius. Ten svoje teoretické stanovisko týkající se základních otázek

---

⁵² tamtéž, s. 68 – 69.

⁵³ Nünning, A.: Lexikon teorie literatury a kultury. Brno 2006, s. 389 – 390.

⁵⁴ tamtéž, s. 390.

překladu publikoval, a to roku 1913 v článku nazývajícím se „O problémech českého překladatelství“.⁵⁵ Základním pojmem Mathesiovy teorie je pojem „funkce“. Ten se používá jak v literární vědě, tak lingvistice. Literárněvědné pojetí tohoto termínu nemá pro potřeby této práce zásadní význam, tudíž možnosti jeho chápání nejsou uvedeny. V lingvistice se pod pojmem „funkce“ chápe soubor všech funkcí, které jazyková vyjádření v komunikaci mohou plnit. Všeobecně se rozlišuje šest základních funkcí jazyka. Je to funkce odrazová (= sdělná, informativní, kognitivní, referenční), dále funkce výrazová (= expresivní, emotivní), funkce výzvolá (= konativní, direktivní), funkce fatická, dále funkce estetická (= poetická) a funkce metajazyková. Některé odborné publikace však kromě výše uvedených šesti funkcí jazyka uvádí ještě další dvě. Je to funkce mentální a reprezentativní.⁵⁶ Mathesiova teorie tedy vychází z pojmu „funkce“, přičemž je založena na tom, že „*důležitější je rovnost uměleckého účinku než stejnost uměleckých prostředků*“.⁵⁷ Vilém Mathesius tedy zdůrazňuje, že v případě překladu je nejdůležitější dosáhnout stejného uměleckého účinku za použití třeba i jiných literárních prostředků.⁵⁸

Jak již bylo uvedeno, tato práce je založena na stylistickém hodnocení jazykových prostředků k vyjádření humoru, ironie a satiry v románu *Pride and Prejudice* a jejich reflexi v českých překladech. Toto hodnocení bude vycházet z komparace, tzn. srovnání jazykových prostředků užitých pro realizaci humoru, ironie či satiry v jednotlivých překladech, a zohledňováno rovněž bude funkční hledisko, to znamená, že důležitost bude kladena na funkci těchto jazykových prostředků v analyzovaných překladech a jejich umělecký účinek, který by měl být týž jako v originálu.

---

⁵⁵ Levý, J.: České teorie překladu 1. Vývoj překladatelských teorií a metod v české literatuře. Praha 1996, s. 211.

⁵⁶ Karlík, P. a kol.: Encyklopedický slovník češtiny. Praha 2002, s. 144 – 145.

⁵⁷ Levý, J.: České teorie překladu 1. Vývoj překladatelských teorií a metod v české literatuře. Praha 1996, s. 211.

⁵⁸ tamtéž

4 Stylistika překladu

4.1 Styl jako předmět stylistiky

Styl je základním pojmem stylistiky. Tato práce se opírá o pojetí stylistiky, jež je definována jako „*jazykovědná disciplína, která styl studuje a na základě analýzy jednotlivých textů dochází k zobecnění zákonitostí stylizace jazykových projevů*“. ⁵⁹ Jako vědecká jazykovědná disciplína se stylistika rozvinula po druhé světové válce. ⁶⁰

4.2 Definice stylu

Slovo „styl“ pochází z řeckého výrazu „stýlos“, což znamená „rýdlo“. Původně se jednalo o nástroj, kterým se vyrýval text do voskové destičky. ⁶¹ V průběhu vývoje došlo ke vzniku přeneseného významu slova „styl“ a již od antiky se tento výraz chápe jako „*soubor individuálních vlastností vyjádření*“. ⁶² Styl lze tedy definovat jako „*způsob cílevědomého výběru, zákonitého uspořádání a využití jazykových prostředků se zřetelem k situaci, funkci, záměru autora a k obsahovým složkám projevu*“. ⁶³ Je však důležité dodat, že tento termín – tedy pojem „styl“ – se nevyužívá pouze ve stylistice, ale také v jiných oblastech lidské činnosti. Jedna z publikací zabývajících se studiem stylistiky a definováním stylu uvádí: „*We speak of style in architecture, literature, behaviour, linguistics, dress and in other fields of human activity.*“ ⁶⁴

---

⁵⁹ Čechová, M. a kol.: Současná česká stylistika. Praha 2003, s. 18.

⁶⁰ Knittlová, D.: K teorii i praxi překladu. Olomouc 2000, s. 124.

⁶¹ Čechová, M. a kol.: Současná česká stylistika. Praha 2003, s. 17.

⁶² tamtéž

⁶³ Knittlová, D.: K teorii i praxi překladu. Olomouc 2000, s. 122.

⁶⁴ Gal'perin, I. R.: Stylistics. Moskva 1971, s. 9.

4.3 Pojem styl a jeho chápání

Na styl, předmět studia stylistiky, je nazíráno různě, přičemž pro potřeby této práce je nutné upozornit na diference mezi českou stylistikou a pojetím stylu, jež převažuje ve stylistice anglické. Při jejím studiu si totiž český mluvčí uvědomí, že „*způsob nazírání na styl, koncepce pojmu styl a výklad stylistické diference se v literatuře anglosaské a české proveniencí mnohdy vysvětlují odlišně*“.⁶⁵ Pro stylistiku anglického jazyka byly ve své době přínosné zejména práce, jejichž autory jsou H. W. Fowler, F. G. Fowler, G. T. Warner a A. Warner. Jejich studie se v dnešní době již nepovažují za vhodné příručky při studiu anglické stylistiky, jelikož jsou dnes již nutně zastaralé a příliš se orientují na rodilé mluvčí anglického jazyka.⁶⁶ Za nejlepší práci, jež se zabývá problematikou anglického stylu, je považována kniha autorů D. Crystala a D. Davyho „*Investigating English Style*“, v níž se k problematice stylu přistupuje z hlediska funkčního. Výše zmíněná dvojice autorů zastává stejný přístup jako představitelé Pražské školy – tedy funkční přístup.⁶⁷ Ten vychází z pojmu „funkce“ a jeho podstatou je uvědomovat si, že různá jazyková vyjádření plní různé funkce. Na základě existence různých funkcí, jež jsou výsledkem různých jazykových vyjádření, byly vypracovány hlavní styly jazyka označované jako styly funkční.⁶⁸ Mezi základní funkční styly, jež jsou rozlišovány, patří styl odborný, administrativní, publicistický, rétorický a styl umělecké literatury.⁶⁹ Problematikou funkčních stylů i jejich růzností se zabývala řada dalších vědců. Z nich je třeba připomenout zejména teoretiky překladu A. V. Fjodorova, A. D. Švejcera, E. A. Nidu a Ch. R. Tabera.⁷⁰ Druhá uvedená dvojice představuje teoretiky překladu, „*kteří charakteristické rysy anglických funkčních stylů klasifikují a kombinují s přihlédnutím k účelu, cíli sdělení*“.⁷¹ Funkční přístup k problematice stylu rovněž zastává ruský lingvista I. R. Gal'perin, jehož monografie jsou rovněž pro stylistiku anglického jazyka přínosné.⁷² Z výše uvedených informací lze vyvodit,

⁶⁵ Urbanová, L.: Stylistika anglického jazyka. Brno 2008, s. 12.

⁶⁶ Knittlová, D.: K teorii i praxi překladu. Olomouc 2000, s. 126.

⁶⁷ tamtéž

⁶⁸ tamtéž, s. 123.

⁶⁹ Čechová, M. a kol.: Současná česká stylistika. Praha 2003, s. 7 – 8.

⁷⁰ Knittlová, D.: K teorii i praxi překladu. Olomouc 2000, s. 127.

⁷¹ tamtéž

⁷² tamtéž, s. 126.

že funkční přístup představuje pomyslný most, spojnicí mezi oběma výše uvedenými tradicemi (tj. mezi britskou a českou). Badatelé, kteří měli zásadní vliv na vývoj stylistiky anglického jazyka a současně zastávali funkční přístup, jsou jmenováni výše. Z českých se do popředí dostávají zejména představitelé Pražské školy (tj. Vilém Mathesius, Bohuslav Havránek, Josef Vachek ad.).⁷³ V rámci této práce budou respektovány zejména myšlenky představitelů Pražské školy.

4.4 Funkce stylu v textu

V pojetí, o něž se opíráme, plní styl v textu celkem čtyři základní funkce. Zaprvé je třeba uvést funkci integrační neboli jednotící. Styl tedy funguje jako integrační princip prostupující celým textem.⁷⁴ V pořadí druhou funkcí stylu je funkce označovaná jako funkce charakterizační. Je třeba však dodat, že takové označení není terminologicky zcela přesné, a proto se většinou spíše než o funkci charakterizační hovoří o funkci diferenciací a funkci subsumační neboli zařazovací. Podstatou funkce diferenciací je odlišovat styl zkoumaného textu od stylu textů jiných. Na základě existence funkce subsumační – tedy zařazovací – lze přiřazovat onen zkoumaný text k jakési vyšší a obecnější třídě textů, které jsou slohově obdobné. O funkci zařazovací se jedná i v případě přiřazení zkoumaného textu k jiným textům téhož autora.⁷⁵ Důležitou roli také hraje sémantická funkce stylu.⁷⁶ „Styl obvykle „podepírá“ věcný význam textu, může však s ním odchylkou být i v rozporu – tak je tomu ve sdělení ironickém.“⁷⁷ Jako poslední – tedy v pořadí čtvrtá – je uvedena funkce estetická.⁷⁸ Ta je zaměřena na recipienta textu a jejím cílem je vyvolat estetický prožitek.

---

⁷³ Urbanová, L.: Stylistika anglického jazyka. Brno 2008, s. 12.

⁷⁴ Hausenblas, K.: Od tvaru k smyslu textu. Stylistické reflexe a interpretace. Praha 1996, s. 59 – 60.

⁷⁵ tamtéž, s. 60.

⁷⁶ tamtéž, s. 60 – 61.

⁷⁷ tamtéž, s. 60.

⁷⁸ tamtéž, s. 61.

4.5 Styl umělecké literatury

Tato práce si stanovuje cíl stylisticky zhodnotit jazykové prostředky humoru, ironie a satiry v románu *Pride and Prejudice* a jejich protějšky v českých překladech. Tento román samozřejmě spadá do oblasti umělecké literatury a při hodnocení českého překladu anglicky psaného románu *Pride and Prejudice* je třeba zohlednit i styl, jímž se tato próza vyznačuje. Z tohoto důvodu je nutné pojednat o stylu umělecké literatury a poukázat na to, jak je definován. Za uměleckou literaturu se považují aktuální díla krásné literatury, díla pocházející ze starší doby a překlady.⁷⁹ Vymezit charakteristické rysy umělecké literatury nelze, a to z důvodu její mnohotvárnosti. Je těžké určit společné stylové rysy např. mezi lyrikou, komedií a realistickou prózou.⁸⁰ Na druhou stranu je důležité dodat, že společný jmenovatel textů umělecké literatury existuje, a tím je tzv. literárnost. Do umělecké literatury totiž spadají pouze ta díla, v nichž je literárnost přítomna.⁸¹ Tento aspekt – tedy literárnost – zavedli do literární vědy představitelé ruské formální školy, kteří ji chápou jako to, „*co činí slovní sdělení uměleckým dílem*“.⁸² Kromě společných rysů, jež charakterizují uměleckou literaturu, se do popředí dostává i její funkce, přičemž je důležité poznamenat, že se rozlišuje funkce estetická a sdělná.⁸³ Cílem funkce estetické je působit na představy i citovou stránku recipienta, kdežto sdělná funkce se zaměřuje na zobrazení nějaké skutečnosti.⁸⁴ Výše uvedené teoretické poznatky, jež jsou načerpány z odborné literatury, lze aplikovat rovněž na dílo, jež se stalo předmětem této práce (tj. román *Pride and Prejudice*). Je to román pocházející ze starší doby (vydán roku 1813), patřící do kategorie, kterou označujeme termínem „krásná literatura“, a obsahující prvky literárnosti. Jak již bylo uvedeno výše, styl umělecké literatury pro její mnohotvárnost nelze jednoznačně určit. Styl umělecké literatury se neliší pouze u jednotlivých žánrů, ale také u autorů. Každý spisovatel má svůj osobitý styl psaní, což se v anglickém jazyce označuje termínem

---

⁷⁹ Čechová, M. a kol.: *Současná česká stylistika*. Praha 2003, s. 256 – 257.

⁸⁰ *tamtéž*, s. 257.

⁸¹ *tamtéž*, s. 259.

⁸² Nünning, A.: *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno 2006, s. 458.

⁸³ Čechová, M. a kol.: *Současná česká stylistika*. Praha 2003, s. 258.

⁸⁴ *tamtéž*

„individual style“.⁸⁵ Osobitý styl psaní lze chápat jako „*a writer's individual manner of using language means to achieve the effect he desires*“.⁸⁶ O stylu Jane Austenové bylo již pojednáno (viz 1.2). Zpracována je rovněž problematika týkající se reflexe stylu Jane Austenové v románu *Pride and Prejudice* (viz 2.3).

4.6 Pojetí stylu aplikované v této práci

Náplní i cílem práce je stylistické hodnocení jazykových prostředků humoru, ironie a satiry v románu *Pride and Prejudice* a prostředků jejich realizace v českých překladech, přičemž pro potřeby této práce byly analyzovány tři české překlady, a to překlad Františka Nosky, Boženy Šimkové a Evy Kondrysové (více o českých překladech tohoto románu v kapitole 5). Mezi metody, jež byly užity při hodnocení jazykových prostředků humoru, ironie a satiry v českých překladech, patří komparace a funkční hledisko při překládání (viz 3.2.1 a 3.2.2). Pojetí stylu, jež bude v rámci této práce respektováno, je uvedeno výše.

---

⁸⁵ Gal'perin, I. R.: Stylistics. Moskva 1971, s. 11.

⁸⁶ tamtéž

5 Překlady románu *Pride and Prejudice* do češtiny

5.1 České překlady románu *Pride and Prejudice* užitá v rámci této práce

Pro potřeby této práce byly podrobeny analýze tři české překlady románu *Pride and Prejudice*, a to překlad Františka Nosky, Boženy Šimkové a Evy Kondrysové. Na základě dostupných informací (Česká národní bibliografie, Obec překladatelů a Vědecká knihovna v Olomouci) bylo zjištěno, že první překlad románu *Pride and Prejudice* do češtiny byl vydán roku 1946 pod názvem *Pýcha a předsudek*. Autorem prvního českého překladu nejslavnějšího románu Jane Austenové je již zmíněný František Noska.⁸⁷ Charakteristika tohoto překladu je uvedena v části 5.2 (Charakteristika překladů užitých pro potřeby této práce). Kromě překladu Františka Nosky z roku 1946 existují ještě dva další české překlady tohoto románu. První z nich vyšel roku 1949 a jeho autorkou je Božena Šimková.⁸⁸ Za nejslavnější překladatelku próz Jane Austenové do češtiny je považována Eva Kondrysová. Ta je na rozdíl od zbylých dvou překladatelů vedena v databázi osobností českého uměleckého překladu po roce 1945.⁸⁹

5.2 Charakteristika překladů užitých pro potřeby této práce

V souvislosti s charakteristikou českých překladů románu *Pride and Prejudice*, jež byly pro potřeby této práce analyzovány, je důležité uvědomit si dobu jejich vzniku. Jak je uvedeno výše, první český překlad tohoto románu pochází z roku 1946; v roce 1949 byl vydán překlad Boženy Šimkové a překlad Evy Kondrysové vyšel v roce 1967.⁹⁰ Mezi prvním a druhým překladem jsou tedy pouhé tři roky, kdežto mezi druhým a třetím je již celých osmnáct let. Samozřejmě je nutné zohledňovat i časové rozmezí mezi prvním a posledním – tedy třetím –

---

⁸⁷ Vědecká knihovna v Olomouci [online]. [cit. 2010-04-17]. Dostupný z <URL: <http://www.vkol.cz>>

⁸⁸ tamtéž

⁸⁹ Obec překladatelů [online]. [cit. 2010-04-17]. Dostupný z URL: <http://www.obecprekladatelu.cz>>

⁹⁰ Vědecká knihovna v Olomouci [online]. [cit. 2010-04-17]. Dostupný z URL: <http://www.vkol.cz>>

překladem. Tyto překlady jsou od sebe časově vzdáleny dvacet jedna let. V rámci charakteristiky analyzovaných překladů je důležité dodat, že kromě doby jejich vzniku dalším zásadním faktorem ovlivňujícím charakteristiku daného překladu je jeho jazyk. Rysem každého přirozeného jazyka je mimo jiné jeho dynamičnost. Po uplynutí jisté fáze svého vývoje jazyk podléhá jistým změnám, přičemž ty zásadní a nejčastější změny souvisí s lexikem. Slovní zásoba neboli lexikum je nejdynamičtější, což se projevuje neustálým pohybem jednotek. Některé z nich jsou v určité historické době považovány za jednotky frekventované a neutrální, tudíž získávají prostor v jádru naší slovní zásoby. Vlivem vývoje se tyto jednotky začnou pociťovat jako archaické, to znamená, že získají určitý příznak, nebudou již tak frekventované. Místo toho budou nahrazeny jednotkami novými, které budou zprvu pociťovány jako neologismy, posléze však dojde k jejich neutralizaci a zamíří do jádra slovní zásoby, přičemž nahradí jednotky původní, které se přesunou na periferii jazykového systému, a posléze může dojít ke změně vnímání stylové charakteristiky těchto lexikálních jednotek. Tento vývoj je důležité zohledňovat i při charakteristice jednotlivých překladů. Charakteristickým rysem všech překladů je jazyk, kterým jsou napsány. S ohledem na dobu vzniku jednotlivých překladů je jasné, že jejich jazyk bude různý. Dá se tedy očekávat, že překlady starší budou užívat některé prvky slovní zásoby, které sice v minulosti byly považovány za neutrální, avšak vlivem vývoje došlo ke změně vnímání jejich stylové charakteristiky a dnes takové výrazy již nelze považovat za neutrální, nýbrž příznakové. Z nich se do popředí dostává zejména užití archaismů. Tento předpoklad – tedy užití archaismů ve starších překladech – však nelze chápat definitivně, jelikož tyto jednotky slovní zásoby mohou být užity záměrně i v překladech novějších. Každý překladatel si totiž musí být vědom existence obtíží spjatých s procesem překladu. Je zásadní uvědomovat si neekvivalentnost jazyka původního textu a jazyka překladu. V souvislosti s touto problematikou je nutné upozornit na existenci funkčního principu při překládání. Ten totiž vychází z předpokladu, že užití stejných uměleckých prostředků není klíčové, ale je to dosažení téhož uměleckého účinku.⁹¹ Lze však předpokládat, že z hlediska jazykového bude současnému čtenáři nebližší překlad Evy Kondrysové. Kromě doby vzniku překladů a jejich jazyka se do popředí dostává

---

⁹¹ Levý, J.: České teorie překladu 1. Vývoj překladatelských teorií a metod v české literatuře. Praha 1996, s. 211.

existence jazykové normy, kterou je rovněž nutné brát v potaz, jelikož ovlivňuje stylovou charakteristiku lexikálních jednotek. Lze tedy tvrdit, že tento faktor ovlivňuje překladatele při výběru jazykových prostředků. Cílem každého překladatele by pak mělo být dosažení téhož uměleckého účinku jako v originálu. V této chvíli ještě nelze spekulovat a hodnotit kvalitu jednotlivých překladů. To bude součástí vlastní analýzy. Mezi prvky, jež se podílí na charakteristice jednotlivých překladů, patří i to, jaký druh překladu daný příklad představuje, zda překladatel dodržel tzv. překladatelské trivium (v případě umělecké literatury tzv. quadrivium) či fáze překladatelovy práce. Všechny tyto jevy jsou probrány v kapitole 3 (Teoretické aspekty překladu) a bude na ně znovu odkazováno v rámci vlastní analýzy.

6 Humor, ironie a satira v románu *Pride and Prejudice* a jejich reflexe v českých překladech

6.1 Pojetí humoru a ironie v mluvě jedné z postav (mluva pana Benneta)

V odborné literatuře se klasicky rozlišují dvě základní estetické kategorie, a to tragično a komično. Jak tragično, tak komično je těsně spjato s autorským postojem. Je jasné, že autor jakéhokoliv díla se vždy nějakým způsobem staví k zobrazované skutečnosti. Na základě existence dvou možností, jak se lze stavět k zobrazované skutečnosti, se hovoří o dvou základních postojích. Je to postoj subjektivní a objektivní. První z uvedených – tedy postoj subjektivní – je typický pro lyriku, jelikož právě v rámci tohoto literárního druhu vstupuje autorovo „já“ do popředí. Objektivní postoj je charakteristický pro epiku. Ta je založena na vyprávění nějaké příhody, která je zpravidla líčena nezávisle na autorovi, v tomto případě tedy autorovo „já“ ustupuje do pozadí.⁹² O humoru se hovoří v rámci komična, jehož základem je to, „že hrdina má nedostatky, které odsuzujeme, a na hrdinu se proto díváme s určitým nadhledem a pocitem mravní převahy“.⁹³ V případě románu *Pride and Prejudice* nelze hovořit o komičnu v pravém slova smyslu, jelikož hlavní hrdinka (Elizabeth Bennetová) nemá žádné závažné nedostatky, které by čtenář odsuzoval a díky kterým by se na hrdinku díval s pocitem mravní převahy. Naopak je to slečna s ohledem na tehdejší poměry velice vzdělaná, jež je okolím považována nejen za krásnou, ale i inteligentní. Výše uvedenou citaci vysvětlující podstatu komična nelze tedy aplikovat na román *Pride and Prejudice*. Co již lze aplikovat, je tvrzení, že komično obyčejně bývá doprovázeno humorem.⁹⁴ Tento doprovodný aspekt komična – tedy humor – se v románu *Pride and Prejudice* vyskytuje velice hojně. Autory humorných pasáží v tomto románu jsou manželé Bennetovi, přičemž pan Bennet svůj specifický typ komiky vytváří úmyslně, kdežto humorné pasáže pocházející od

⁹² Hrabák, J.: Poetika. Praha 1977, s. 100 – 101.

⁹³ tamtéž, s. 102.

⁹⁴ tamtéž

paní Bennetové jsou výsledkem lidské hlouposti a naivity (o prostředcích k vyjádření humoru viz 1.3.1).

Termín „ironie“ je odvozen z řeckého výrazu „eirōneía“, což se překládá jako „přetvářka“.⁹⁵ V dějinách literatury se tento pojem užíval třemi způsoby.⁹⁶ Zaprvé lze ironii chápat jako rétorický tropus. V takovém případě se tento typ ironie označuje termínem „ironia verbi“ a jeho podstatou je určitý výraz nahradit výrazem sémanticky protikladným. Výsledkem je, že mluvčí má na mysli něco jiného, než říká, resp. má na mysli pravý opak toho, co říká. Chvála se tedy vyjadřuje pomocí výtky a naopak.⁹⁷ Kromě pojetí ironie uvedeného výše lze tento termín chápat také jako jistý životní postoj. Takový typ ironie se označuje termínem „ironia vitae“.⁹⁸ Třetí způsob užívání pojmu „ironie“ je ontologický. Tento typ byl prosazován zejména v období romantismu a je rovněž znám pod pojmem „ironia entis“. Tato podoba ironie, často označovaná jako ironie romantická, je přítomna v poezii. Ta totiž neustále vyjadřuje rozkol mezi ideálem a skutečností, je proto povýšená na úroveň filozofie.⁹⁹ V rámci této práce se do popředí dostává pojetí ironie, které je uvedeno jako první. To znamená, že na ironii bude nazíráno jako na rétorický tropus, slovní obrat, jehož cílem je nahradit určitý výraz výrazem sémanticky protikladným.

Výskyt obou aspektů uvedených výše – tedy humoru a ironie – je v románu *Pride and Prejudice* poměrně častý. Nejprve bude analyzováno pojetí humoru (viz 6.1.1) a ironie (viz 6.1.2), které zastával pan Bennet. Pozornost bude kladena zejména na jazykové prostředky k vyjádření humoru a ironie užitých v originále, dále na jejich převod do jazyka cílového (český jazyk). Část následující (6.2) rovněž pojednává o humoru a ironii, avšak tentokrát na tyto jevy bude nahlíženo z pohledu jiného protagonisty, a tím je paní Bennetová. Tato pasáž může sloužit jako kontrast k částem 6.1.1 a 6.1.2.

---

⁹⁵ Nünning, A.: Lexikon teorie literatury a kultury. Brno 2006, s. 354.

⁹⁶ tamtéž

⁹⁷ tamtéž

⁹⁸ tamtéž

⁹⁹ tamtéž

6.1.1 Pojetí humoru v mluvě pana Benneta, prostředky k jeho vyjádření

Jak již bylo uvedeno, pan Bennet vytváří zcela specifický typ komiky. Na základě vlastní analýzy textu bylo zjištěno, že humor, jehož autorem je právě tento protagonista, lze rozdělit do dvou kategorií. První skupinu tvoří humor, který byl pro potřeby této práce klasifikován jako humor útočný; druhá skupina je tvořena takovým „typem“ humoru, který je označen jako neútočný. Útočný humor je bezesporu založen na kritice. Jeho cílem je útok na některou z osob tohoto románu, popř. na způsob jejího chování. Naproti tomu neútočný humor není spjat s kritikou ani povahových vlastností, ani chování jednajících postav. Neútočný humor pana Benneta má dva základní cíle - zlehčit situaci a zejména pobavit čtenáře. Rozdíl mezi těmito dvěma „typy“ humoru netkví pouze v jejich podstatě, funkci a cíli, nýbrž také v odlišnosti prostředků, které byly užity pro realizaci toho či onoho typu. Útočný humor pana Benneta je v románu *Pride and Prejudice* realizován na základě použití lexikálních jednotek, které nelze klasifikovat jako neutrální. Jedná se o lexikální jednotky mající negativní příznak; jsou to slova expresivně zbarvená. Druhý „typ“ humoru – tedy humor neútočný – se v tomto románu vyskytuje častěji. K jeho realizaci bylo použito více prostředků. Je důležité připomenout, že autorka románu *Pride and Prejudice* nevložila humorné prvky přímo do úst pana Benneta, avšak tyto humorné prvky vyplývají z charakteristiky a chování této postavy. Do popředí se tedy dostávají lexikální prostředky, jimiž autorka vyjádřila charakteristiku pana Benneta. Neútočný humor, jehož autorem je právě tato jednající postava, tedy vychází zejména z jeho záměrné stupidity, upjaté vážnosti či neutralizací vypjatých situací. Dalším důležitým faktorem se stala grafická úprava textu, což je realizováno užitím kurzívy. Také tento aspekt lze řadit mezi prostředky přispívající k realizaci humoru.

Tato podkapitola zabývající se humorem pana Benneta je pro přehlednost rozdělena do dvou částí. První z nich se zabývá studiem útočného humoru. Tato část představuje analýzu jazykových prostředků originálu, jež byly užity za cílem realizovat útočný humor, zkoumá jejich převedení do cílového jazyka, pak následuje hodnocení. Tento postup je uplatněn i ve druhé části, která pojednává o neútočném humoru. Před přikročením k vlastní analýze je důležité dodat, že

prvky jednotlivých „typů“ humoru jsou klasifikovány a následně analyzovány na základě prostředků, jež byly použity pro jejich realizaci. To umožňuje chápat jednotlivé humorné prvky v rámci vyšších a obecnějších tříd.

6.1.1.1 *Útočný humor pana Benneta, prostředky k jeho vyjádření, české ekvivalenty, jejich následné hodnocení*

Podstata i cíl útočného humoru, stejně jako prostředky k jeho realizaci byly uvedeny výše, přičemž jako prostředky jsou uvedeny lexikální jednotky s negativním příznakem, tj. lexikální jednotky expresivně zabarvené. Tento „typ“ humoru se v románu *Pride and Prejudice* objevuje velice zřídka; v případě pana Benneta pouze dvakrát.

*'From all that I can collect by your manner of talking, you must be two of the silliest girls in the country. I have suspected it some time, but I am now convinced.'*¹⁰⁰

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„Z toho, co jsem z vašeho rozhovoru zaslechl, musím říci, že jste nejhoupější holky v celé zemi. Vždycky jsem si to myslel, ale nyní to vím určitě.“*¹⁰¹

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

*„Podle vašich bláznivých řečí soudím, že vy dvě jste nejhoupější děvčata z celého kraje. Myslel jsem si to už dávno, avšak dnes jsem se o tom zcela přesvědčil.“*¹⁰²

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

*„Z vašeho breptání jsem pochopil pouze jedno: že jste nejhoupější husy široko daleko. Měl jsem ten dojem už delší dobu, a teď se mi potvrdil.“*¹⁰³

---

¹⁰⁰ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 28.

¹⁰¹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 38.

¹⁰² Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 36.

¹⁰³ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 24.

Pro analýzu textu je samozřejmě stěžejní znalost kontextu. V tomto případě se jedná o konverzaci mezi mladšími dcerami pana Benneta (Lydia a Catherine). Ty jsou ve srovnání s jejich staršími sestrami charakterizovány jako velice naivní a hloupé mladé slečny. Předmětem jejich hovoru jsou nejčastěji jejich návštěvy Merytonu, kam chodily s jediným cílem – osobně se seznámit se všemi členy vojenského pluku, který se zde usadil. Jednou odpoledne zaslechl pan Bennet téma jejich hovoru a reagoval na to způsobem uvedeným výše. Jeho výpověď je považována jako humorná, avšak zároveň lze vycítit jakousi averzi či snahu něco kritizovat, a právě proto je tato výpověď zařazena do kategorie humoru, který je označen jako útočný. Je jasné, že cílem jeho útoku jsou v tomto případě jeho mladší dcery, resp. jejich naivita, a prostředkem k vyjádření je užití expresivně zabarvených lexikálních jednotek. V tomto případě se do popředí dostává syntagma „the silliest girls“; v jednotlivých překladech pak „nejhloupější holky“, „nejhloupější děvčata“, „nejhloupější husy“. Anglická lexikální jednotka „silly“ není definována jednoznačně, používá se v různých kontextech a její význam z těchto kontextů vyplývá. Jedním z možných významů, které bývají této jednotce slovní zásoby přiřazovány, je „*stupid in a childish or embarrassing way*“.¹⁰⁴ V tomto významu je lexikální jednotka „silly“ použita v promluvě pana Benneta. Je to tedy jednotka s negativním příznakem. Celé syntagma uzavírá lexikální jednotka v plurálu („girls“). Ta je chápána jako neutrální. Dochází tedy ke spojení expresivní jednotky s jednotkou neutrální. Jak v takovém případě při překladu postupovat, lze vyčíst z odborné literatury. Jedna z publikací přichází s názorem, že „*v angličtině se emocionálnost často jen vyrozumívá, vyplývá z kontextu nebo je dána situací. Přímo, jazykovými prostředky vyjádřena být nemusí, anebo je vyjadřována pomocí intelektuálních prostředků s přehodnocenou funkcí, analyticky, lexikálně. Naproti tomu čeština má pro vyjadřování emotionality mnohem více morfologických jazykových prostředků, kterých zejména v uměleckém funkčním stylu bohatě využívá. Kromě toho existuje v češtině v lexikální rovině mnoho slov s vnitřní, inherentní expresivitou*“.¹⁰⁵ V českých překladech se první část tohoto syntagmatu shoduje a je přeložena výrazem „nejhloupější“, což odpovídá anglickému originálu, ve kterém je rovněž použit superlativ. Druhý výraz v českých překladech zastupují

¹⁰⁴ Summers, D. a kol.: Longman Dictionary of Contemporary English. Harlow 2003, s. 1537.

¹⁰⁵ Knittlová, D.: K teorii i praxi překladu. Olomouc 2000, s. 56.

různé lexikální jednotky. V prvním případě se jedná o překlad Františka Nosky. Ten užil lexikální jednotku „holky“. Ta se dnes chápe jako výraz hovorový. V případě překladu Boženy Šimkové je užit výraz „děvčata“. Ten se v dnešní češtině chápe jako výraz knižní. V překladu Evy Kondrysové je druhá část analyzovaného spojení přeložena lexikální jednotkou „husy“. Tento výraz je užit v přeneseném významu. Jedná se o určitý typ nadávky, při jejímž užití v mluvním aktu mluvčí srovnává příjemce s tímto domácím zvířetem a zároveň tím vyjadřuje i jistý stupeň pohrdání. Jednotky slovní zásoby, jež byly užitý v případě Františka Nosky a Boženy Šimkové právě tento kontext nezachycují. Výrazy, jež byly v těchto případech užitý, představují různé možnosti překladu anglické slovní jednotky „girls“. Mezi tyto možnosti však nepatří výraz „husy“. Ten vyjadřuje onen esenciální přístup mluvčího k posluchači. Jak již bylo uvedeno, důraz není kladen na stejnost jazykových prostředků, nýbrž na dosažení téhož uměleckého účinku. Podstata funkčního hlediska při překládání je zachována pouze v případě překladu Evy Kondrysové. Z tohoto důvodu je její překlad považován za nejadekvátnější.

*'Mr Bennet's emotions were much more tranquil on the occasion, and such as he did experience he pronounced to be of a most agreeable sort; for it gratified him, he said, to discover that Charlotte Lucas, whom he had been used to think tolerably sensible, was as foolish as his wife, and more foolish than his daughter!'*¹⁰⁶

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„Pan Bennet se na celou věc díval mnohem klidněji, a pokud o tom vůbec mluvil, zdůrazňoval, že je rád, že se tak stalo. Říkal, že ho těší, že Charlotta Lucasová, o které si myslíval, že je rozumná, byla stejně bláznivá jako jeho žena a mnohem hloupější než jeho dcera.“*¹⁰⁷

---

¹⁰⁶ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 124.

¹⁰⁷ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 157.

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Zato pan Bennet přijal zprávu s daleko menším vzrušením a prohlásil novinku tu dokonce za velmi příjemnou zkušenost; neboť prý ho velmi upokojuje poznání, že Charlota Lucasová, již pokládal za snesitelně rozumnou, je stejně pošetilá jako jeho žena a nekonečně pošetilejší než jeho dcera!“¹⁰⁸

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Pan Bennet reagoval na tuto událost mnohem klidněji, a pokud v něm nějaké pocity vyvolala, pak to byly, jak tvrdil, pocity vysoce příjemné: těší ho prý, když vidí, že Charlotta Lucasová, kterou považoval za jakžtakž rozumnou osobu, je stejně hloupá jako jeho choť a hloupější než jeho dcera!“¹⁰⁹

Je jasné, že terčem útoku pana Benneta je v tomto případě Charlotta Lucasová, resp. projevy jejího chování. Lexikální jednotkou, která je nositelem negativního příznaku je v originální verzi jednotka „foolish“, jež je v příkladu jak v základní formě, tak komparativu (more foolish). Za nejadekvátnější překlad je i v tomto případě považován překlad Evy Kondrysové. Ta první adjektivum přeložila jako „hloupý“ a komparativ utvořený od tohoto adjektiva jako „hloupější“. Jak lze spatřit v originálu, v obou dvou případech je užito stejné adjektivum. František Noska se pravděpodobně obával opakování stejných adjektiv v rámci jedné věty. Z tohoto důvodu nepoužil dvě stejná přídavná jména. Jeho překlad adjektiva „foolish“ pomocí české lexikální jednotky „bláznivý“ se nedá považovat za příliš šťastný, jelikož význam tohoto anglického adjektiva se blíží spíše české jednotce „hloupý“; výrazu „bláznivý“ odpovídá anglická jednotka „crazy“. Božena Šimková dodržela výskyt pouze jednoho adjektiva v obou případech. Pro jeho překlad zvolila lexikální jednotku „pošetilý“. Ta se sice dá chápat i ve významu „hloupý“, avšak tato lexikální jednotka již nestojí v samém centru slovní zásoby, není totiž splněno kritérium frekvence užití této jednotky. V souvislosti s překladem Boženy Šimkové je důležité upozornit na časté užití jazykových prostředků, které již lze klasifikovat jako knižní. Užití knižních výrazů a s tím související strojenost jazyka představují dva základní rysy, jež charakterizují její překlad. Na tyto faktory bude dále odkazováno při analýze

¹⁰⁸ Austenová, J.: Pýcha a předsudek. Praha 1949, s. 156.

¹⁰⁹ Austenová, J.: Pýcha a předsudek. Praha 2006, s. 102.

dalších příkladů z textu. V této fázi bylo cílem poukázat na jejich existenci a zdůraznit systémovost užití této formy jazyka v překladu Boženy Šimkové. Její překlad textu uvedený výše nelze tedy odsuzovat, jelikož tato forma jazyka je použita v rámci celého překladu. Ten však v některých případech působí na čtenáře až příliš strojeně, knižně.

Jak již bylo uvedeno výše, tento „typ“ humoru, který byl pro potřeby této práce označován jako humor útočný, se v románu *Pride and Prejudice* vyskytuje velice zřídka. V případě pana Benneta byly v románu vyhledány pouze dva příklady. Ty jsou analyzovány výše. Lze tvrdit, že humor pana Benneta ve všech případech působí jízlivě, útočně, přesto pouze dvakrát byla jeho cílem přímá kritika jednajících postav či způsobu jejich chování. Ve zbylých případech se nedá hovořit o humoru útočném, jelikož není založen na přímé kritice vyjadřované expresivně zbarvenými lexikálními jednotkami. Nejde o útočný humor v pravém slova smyslu, nýbrž dochází ke spojení s prvky humoru neútočného. Příklady tohoto „typu“ jsou analyzovány v části 6.1.1.2. V souvislosti s „typem“ humoru označovaného jako humor útočný je třeba rovněž zmínit problematiku ironie. Její náplní je totiž také přímá kritika a útok na některou z jednajících postav románu, stejně jako v případě humoru útočného. Rozdíl mezi nimi však tkví v prostředcích, jež byly užity pro jejich realizaci. Ironické poznámky pana Benneta jsou tedy analyzovány rovněž separátně, a to v části 6.1.2.1.

6.1.1.2 Neútočný humor pana Benneta, prostředky k jeho vyjádření, české ekvivalenty, jejich následné hodnocení

Jak již bylo zmíněno, v mluvě pana Benneta se uplatňují dva „typy“ humoru. Kromě humoru útočného, jež je analyzován výše, se ve větší míře objevuje humor, který lze klasifikovat jako neútočný. Na rozdíl od humoru útočného, jehož podstatou je kritika, popř. zesměšnění některé z jednajících osob či uspořádání jejich hodnot, cílem neútočného humoru je pobavit čtenáře. Tyto dva „typy“ se liší nejen svým záměrem, ale i prostředky, jež byly využity k dosažení toho či onoho „typu“. Pro humor útočný jsou to lexikální jednotky expresivně

zabarvené, kdežto prostředky pro realizaci neútočného humoru nelze klasifikovat jednoznačně. V podstatě lze tvrdit, že byly použity dva základní modely. První z nich představuje nepřímá charakteristika postavy (v tomto případě pana Benneta) a důležitou roli hraje grafická podoba textu. V případě tohoto románu se do popředí dostává časté užití kurzívy. To jsou prostředky, jež se zasloužily o realizaci neútočného humoru. V rámci analýzy tohoto „typu“ humoru se bude postupovat stejně jako v prvním případě. To znamená, že jednotlivé příklady budou řazeny pod prostředky jejich realizace, analýze budou podrobeny jazykové prostředky originálu zasluhující se o vytvoření neútočného humoru, převedení těchto prostředků z jazyka výchozího do cílového a jejich následné hodnocení.

Model 1 (aplikace nepřímé charakteristiky).

a) Záměrná stupidita.

'Oh! single, my dear, to be sure! A single man of large fortune; four or five thousand a year. What a fine thing for our girls!'

*'How so? how can it affect them?'*¹¹⁰

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

„Toť se rozumí, že svobodný. Svobodný a bohatý. Má důchod čtyři nebo pět tisíc liber ročně. To by bylo něco pro naše děvčata.“

*„Co ta s tím mají společného?“*¹¹¹

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Ach, svobodný, můj milý, arciže svobodný! Svobodný a náramně bohatý; má čtyři nebo pět tisíc liber šterlinků ročního důchodu. Jaká to báječná příležitost pro naše děvčata!“

---

¹¹⁰ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 4.

¹¹¹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 8.

„*Jak to? Jak by se jich to mohlo vůbec týkat?*“¹¹²

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„*Ach, svobodný! Svobodný je, drahý choti! Svobodný mladík, a jak zámožný, má čtyři nebo pět tisíc ročně. To je něco pro naše děvčata!*“

„*Jak to? Co je jim po tom?*“¹¹³

Výše uvedené příklady demonstrují dialog paní Bennetové a jejího manžela. Předmětem diskuze je příjezd pana Bingleyho, jehož bohatství „nedá paní Bennetové spát“. Ihned po jeho příjezdu je totiž přesvědčená, že tento zámožný mladý muž se „musí“ oženit s jednou z jejích dcer. Je nadšená jeho bohatstvím, vztahuje je ke svým dcerám a tuto myšlenku prezentuje svému choti. Ten, jelikož zná povahu své ženy velmi dobře, samozřejmě tuší, co se jí v hlavě urodilo za plán. Svoje poznání se však snaží skrýt, proto předstírá záměrnou stupiditu. Ta se stává prostředkem humoru. Cílem je pobavit čtenáře a, dá se říct, zdůraznit hloupost a naivitu paní Bennetové. Za nejméně vhodný se v tomto případě dá považovat překlad Boženy Šimkové, jelikož se jedná o překlad doslovný. Nezachycuje již postoj pana Benneta, který je s ohledem na kontext velice důležitý. Překlad Františka Nosky již zachycuje postoj pana Benneta, avšak chybí zobrazení flegmatickosti – tedy rysu, který je pro tuto postavu tak příznačný. Neoficiálnost konverzace i flegmatický přístup charakterizující postavu pana Benneta – tedy dva nejzákladnější rysy tohoto dialogu – jsou zachyceny v překladu Evy Kondrysové, která výpověď pana Benneta (*'How so? how can it affect them?'*) přeložila velice volně („*Jak to? Co je jim po tom?*“), čímž se zasloužila o vytvoření stejného uměleckého účinku jako je v originálu.

b) Upjatá vážnost.

*'You mistake me, my dear. I have a high respect for your nerves. They are my old friends. I have heard you mention them with consideration these twenty years at least.'*¹¹⁴

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

¹¹² Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 6.

¹¹³ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 4.

¹¹⁴ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 5.

„Moje milá, ty se mýlíš, mám naopak veliký ohled na tvé nervy. Jsou mými starými přáteli. Slyšel jsem tě o nich stále mluvit po celých posledních dvacet let.“¹¹⁵

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Mýlíte se, má drahá. Mám svrchovaný ohled na vaše nervy. Jsou to přece moji starodávní přátelé. Už nejméně dvacet let mi je s náležitým důrazem připomínáte.“¹¹⁶

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Mýlíte se, drahá. Ctím vaše nervy. Jsem s nimi důvěrně spřátelen. Vždyť mi je ohleduplně připomínáte už dobrých dvacet let.“¹¹⁷

Tento příklad by se zcela jistě dal zařadit rovněž mezi ironické poznámky pana Benneta, jelikož jeho výpověď je myšlena ironicky. V tomto případě se nelze zaměřit na konkrétní jazykový prostředek, jelikož ten není prostředkem pro realizaci humoru. Je to ona upjatá vážnost, se kterou pan Bennet celou situaci hodnotí. Právě tento jeho přístup je zdrojem komiky. Do popředí se tedy nedostává konkrétní jazyková jednotka, důležitost je totiž kladena na výběr všech prostředků. Překlad Boženy Šimkové, resp. jazyk jejího překladu, se podobá takové formě, kterou lze označit jako jazyk strojený (např. spojení svrchovaný ohled, starodávní přátelé). V rámci hodnocení jednotlivých překladů je důležité zohledňovat i dobu jejich vzniku. Je jasné, že v roce 1949 – tedy v době, kdy byl tento druhý český překlad vydán – se jazyk mnohými prostředky odlišoval od jazyka současného. Ve srovnání s překladem Františka Nosky, který byl vydán o tři roky dřív, však tento překlad působí velice strojeně. Je důležité také dodat, že tento „typ“ jazyka zcela jistě nekoresponduje s přístupem pana Benneta. Ten je totiž v knize charakterizován jako flegmatický člověk. Jeho povaze by měl odpovídat i jeho projev, výběr jazykových prostředků. Do tohoto spektra nelze zahrnout strojený jazyk ani jeho prostředky. Překlad Františka Nosky je již blíže postavě pana Benneta, avšak ve srovnání s překladem Evy Kondrysové se ani tento překlad nedá považovat za

¹¹⁵ Austenová, J.: Pýcha a předsudek. Praha 1946, s. 9.

¹¹⁶ Austenová, J.: Pýcha a předsudek. Praha 1949, s. 7 – 8.

¹¹⁷ Austenová, J.: Pýcha a předsudek. Praha 2006, s. 4 – 5.

nejadekvátnější. Rušivým elementem v překladu Františka Nosky je totiž forma tykání, jež byla užita. Překlad Evy Kondrysové využívá nejen formu vykání, ale také byly profesionálním způsobem zakomponovány do překladu ty prostředky, jež se staly základem ironického podtextu (např. ohleduplně).

Model 2 (grafická úprava textu, kurzíva).

'If he had had any compassion for *me*,' cried her husband impatiently, 'he would not have danced half so much! For God's sake, say no more of his partners. Oh! that he had sprained his ankle in the first dance!'¹¹⁸

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

„Kdyby měl se mnou nějaké slitování“, poznamenal její manžel, „pak by tancoval aspoň o polovinu méně...Propánaboha, nevyprávěj již o dalších jeho tanečnicích. Že si raději nevyvrtil kotník hned v prvním kole.“¹¹⁹

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Kdyby byl měl se mnou jenom špetku slitování, nebyl by ani z poloviny tolik tančil!“ povzdechl pan Bennet netrpělivě. „Pro milosrdenství, nevypočítávejte mi všechny jeho tanečnice. Kéž by si byl vyvrtil kotník hned při prvním kole!“¹²⁰

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Kdyby měl trochu soucitu se *mnou*“, zvolal její manžel netrpělivě, „nebyl by tolik tancoval! Proboha živého, přestaňte už vypočítávat jeho tanečnice! Kéž by si byl podvrkl kotník hned v prvním kole!“¹²¹

V rámci této části je důležité upozornit na to, že výše uvedené citace nejsou psány kurzívou záměrně. Ta je totiž použita pouze v případě té lexikální jednotky, která byla kurzívou označena v originálu. Cílem použití tohoto grafického prostředku je zdůraznění jednotky, na niž je aplikován. V tomto případě je to lexikální jednotka „*me*“, což je tvar osobního zájmena „já“. Pro

¹¹⁸ Austenová, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 13.

¹¹⁹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 19.

¹²⁰ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 17.

¹²¹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 11.

pochopení této výpovědi je důležité znát i její kontext. Po příjezdu pana Bingleyho je uspořádán bál, na který je pozvána i paní Bennetová se svými dcerami. Druhý den průběh celého večera do detailů líčí svému muži a neustále zdůrazňuje, jak se pan Bingley usmíval na jejich dceru Jane a tančil s ní víckrát než s ostatními přítomnými slečnami. Ve své horlivosti neopomene vyjmenovat téměř všechny přítomné mladé dámy z okolí, jež se tohoto bálu rovněž zúčastnily. Výše uvedená promluva pana Benneta je tedy reakcí na projevy jeho ženy. I v tomto případě neexistuje jediný jazykový prostředek, který by byl zdrojem humoru. Celá výpověď pana Benneta je vtipná, což je výsledkem výběru a kombinace jazykových prostředků. Jak již bylo uvedeno, kurzívou je označena lexikální jednotka „me“. To bylo užito samozřejmě záměrně za cílem upozornit čtenáře na tuto jednotku, vypíchnout ji do popředí. Díky znalosti kontextu je možné si vše ujasnit. V románu byla užita kurzíva právě na této jednotce, jelikož pan Bennet chce zdůraznit, že jeho to příliš nezajímá. Tím zároveň opovrhne nadšením své ženy, a to je zdrojem komiky. Výše uvedené citace jsou přepsány tak, jak je lze najít v originálu i třech existujících českých překladech tohoto románu. Jak je vidět, kurzíva užitá v originálu je uplatněna pouze v překladu Evy Kondrysové. V předchozích dvou překladech je vynechána, tudíž není dodržena grafická úprava textu a čtenář překladu není na tuto jednotku upozorněn jako čtenář originálu. V prvních dvou překladech není tedy zachována funkce analyzované lexikální jednotky.

'An unhappy alternative is before you, Elizabeth. From this day you must be a stranger to one of your parents. Your mother will never see you again if you do *not* marry Mr Collins, and I will never see you again if you *do*.'¹²²

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

„Máš tedy před sebou nešťastnou alternativu. Ode dneška budeš cizincem pro jednoho ze svých rodičů. Tvá matka tě nechce vidět, jestliže si nevezmeš pana Collinse a já tě nechci vidět, jestliže si ho vezmeš.“¹²³

---

¹²² Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 109.

¹²³ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 138.

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Leží před tebou, milé dítě, nešťastná volba: od dnešního dne jeden z rodičů bude na tebe hledět jako na cizinku. Matce nesmíš na oči, nevezmeš-li si pana Collinse, a mně nesmíš na oči, jestliže si ho vezmeš.“¹²⁴

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Čeká tě strastiplné rozhodování, Elizabeth. Ode dneška ztratíš jednoho z rodičů. *Nevezmeš-li si pana Collinse, nesmíš matce na oči, a vezmeš-li si ho, nesmíš na oči mně.*“¹²⁵

Jak je i z tohoto příkladu vidět, použití kurzívy je patrné pouze u překladu Evy Kondrysové. Ta sice svůj text obohatila o tento grafický prostředek, avšak liší se lexikální jednotky, na něž kurzívu aplikovala. V originální verzi je kurzívou zdůrazněna záporka „not“ a v druhé části věty pomocné sloveso „do“. Eva Kondrysová umístila kurzívu na sloveso „nevezmeš-li si“, což odpovídá originálu. Tam je kurzívou označena pouze záporka „not“, avšak ta se vztahuje na celé sloveso. V druhém případě byla kurzíva v překladu Evy Kondrysové aplikována na dativ osobního zájmena „já“, což se od originálu liší. Tam je totiž kurzíva použita u pomocného slovesa „do“. Jak již bylo řečeno, kurzíva slouží jako prostředek pro zdůraznění té které lexikální jednotky. Kromě kurzívy k tomu rovněž slouží změna pořádku slov ve větě. V tomto případě je kurzíva umístěna na slově „mně“, které je zároveň přetransformováno do pozice jádra této věty. Z hlediska významového má tedy nejdůležitější pozici. Pro vlastní hodnocení je důležité dodat, že překlad Františka Nosky působí jako pouhé převedení originálu do cílového jazyka. Při komparaci překladu a originálu je vidět, že František Noska postupoval „slovo od slova“. V případě překladu Boženy Šimkové nezbývá než se odvolat na již zmíněnou strojenost jazyka. Jestliže překlad Františka Nosky má některé prvky překladu otrockého, překlad Boženy Šimkové je spíše volnější. Pro oba dva překlady však platí, že nejsou dostatečnou interpretací originálu. Nejen jazykové prostředky, ale i grafická úprava textu pomáhají jej nějak chápat. Kurzíva, která ani v jednom případě

¹²⁴ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 136.

¹²⁵ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 89.

nebyla použita, zastává funkci zdůraznění a je zároveň impulsem následné komiky.

V souvislosti s „typem“ humoru, který je v této práci klasifikován jako humor neútočný, je důležité dodat, že v rámci analýzy nebyly využity všechny příklady z textu. Do kategorie neútočného humoru je možné zahrnout ještě dva další příklady. Lze předpokládat, že jejich analýza by byla neméně zajímavá. Jak je vidět z příkladů uvedených výše, analýza je poměrně rozsáhlá, tudíž nebyla realizována. Je totiž stěžejní uvědomit si existenci i následujících částí. Lze se však domnívat, že uvedené texty i jejich analýzy byly postačujícími příklady odrážející podstatu neútočného humoru pana Benneta.

6.1.2 Pojetí ironie v mluvě pana Benneta, prostředky k jejímu vyjádření

Podstata ironie byla z hlediska literárněvědného již objasněna (viz 6.1). V této fázi je tedy nutné teoretické poznatky uvedené výše aplikovat v praxi, tzn. na textu. Tím je text románu *Pride and Prejudice* a jeho české překlady (překlad Františka Nosky, Boženy Šimkové a Evy Kondrysové). Prostředky, jež byly použity pro realizaci ironie, lze klasifikovat jako neutrální lexikální jednotky. Ty jsou však použity v opačném významu (podrobněji o prostředcích k vyjádření ironie viz 1.3.2). Jelikož v rámci každé výpovědi se do popředí dostávají jiné lexikální jednotky, nelze konkrétní příklady z knihy klasifikovat z hlediska prostředků, jež byly užity pro jejich realizaci. Společným jmenovatelem je však cíl ironie, a tím je zesměšnění. Ve dvou případech je ironická poznámka mířena na paní Bennetovou a její funkcí je kritika její povahy, hlouposti i nastavení životních hodnot. Ve třetím případě se terčem útoku pana Benneta stává rodina Lucasova.

6.1.2.1 *Ironie pana Benneta, prostředky k jejímu vyjádření, české ekvivalenty, jejich následné hodnocení*

Model 1 (ironie na paní Bennetovou).

*'Kitty has no discretion in her coughs,' said her father; 'she times them ill.'*¹²⁶

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„Kitty opravdu nezná míry ve svém kašlání,“ prohodil otec, „vždy s ním přichází nevhod.“*¹²⁷

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

*„Kitty nemá ani zbla soudnosti; kašle vždycky v nepravý čas,“ prohodil otec.*¹²⁸

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

*„Kitty se ještě nenaučila kašlat decentně,“ přisadil si otec, „a vybere si vždy tu nepravou chvíli.“*¹²⁹

Výpověď pana Benneta uvedená výše je jeho reakcí na klení jeho ženy. Ta se s hněvem obrací na svoji dceru Kitty a nadává jí kvůli záchvatu kašle, který ji přepadl, a přerušil tak promluvu paní Bennetové. Než se Kitty stačí ohradit, slova se ujme pan Bennet a ironicky se navází do své ženy. Jak již bylo uvedeno, prostředky pro vyjádření ironie představují lexikální jednotky, které lze hodnotit jako neutrální. Ty jsou použity v opačném významu. To platí i v tomto případě. Výpověď pana Benneta obsahuje jednotky neutrální, avšak kontext, ve kterém jsou použity, mění jejich význam. Tyto jednotky jsou pak použity v opačném významu. V rámci hodnocení českých překladů lze tvrdit, že všechny tři české překlady této části románu *Pride and Prejudice* lze považovat za adekvátní, jelikož v každém případě byla zachována funkce této výpovědi, a to je její ironičnost. Přestože prostředky, jež byly užity, jsou odlišné, funkce zůstala zachována. Jak čtenář originálu, tak překladu vycítí ono ironické zabarvení výpovědi.

¹²⁶ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 6.

¹²⁷ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 11.

¹²⁸ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 9.

¹²⁹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 6.

*'Well, my dear,' said Mr Bennet, when Elizabeth had read the note aloud, 'if your daughter should have a dangerous fit of illness, if she should die, it would be a comfort to know that it was all in pursuit of Mr Bingley, and under your orders.'*¹³⁰

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„Tak vidíš, má milá“, řekl pan Bennet, když Elisa přečetla lístek nahlas. „Jestliže si tvá dcera uhnala nějakou vážnou nemoc, nebo jestliže dokonce zemře, budeme mít útěchu, že si to uhnala, když uháněla na tvůj rozkaz pana Bingleye.“*¹³¹

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

*„Poslyšte, moje milá,“ začal pan Bennet, sotva Eliška přečetla nahlas, „rozestůně-li se vaše dcera nebezpečně, bude to na mou věru svrchovaně utěšující okolnost, že se to stalo při honbě za panem Bingleyem a na váš rozkaz.“*¹³²

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

*„Vidíte, paní,“ řekl pan Bennet, když Elizabeth přečetla nahlas Janin list. „Upadne-li vaše dcera do zlé nemoci a zemře, bude vám útěchou vědomí, že se jí to stalo při pronásledování pana Bingleyho a na váš příkaz.“*¹³³

I v tomto případě plní všechny české překlady funkci tohoto textu, a to je jeho ironičnost, avšak ne všechny tři české překlady lze tentokrát považovat za adekvátní. K překladu Františka Nosky existují čtyři výtky. První se týká již zmíněné formy tykání, která je použita v rámci celého překladu a je v tomto případě nevhodná. Dalším problémem je převedení vlastního jména. Překlad vlastního jména Elizabeth na Elisa není příliš vhodné. Jméno, které je užito v originálu, mělo být použito i v překladu. Třetí výtku tvoří časté opakování slov, resp. v případě překladu Františka Nosky se jedná o opakování slovesa „uhnát“, jež se v rámci výše uvedeného souvětí opakuje hned třikrát. V tomto

---

¹³⁰ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 30.

¹³¹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 41.

¹³² Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 39 – 40.

¹³³ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 26.

případě byla podceněna bohatost a pestrost českého jazyka. Opakování tohoto slovesa působí rušivě na čtenáře. Poslední – tedy čtvrtá – výtka se týká chybného skloňování jména „Bingley“. Tu lze aplikovat i na překlad Boženy Šimkové. U jejího překladu lze rovněž zopakovat pravidlo překladu cizích vlastních jmen, jelikož i v tomto případě bylo původní jméno Elizabeth převedeno na české Eliška. Nezbyvá než znovu odkázat na zmiňovanou strojenost jazyka (stonat, svrchovaně utěšující okolnost). Je sice splněna funkce, která byla této výpovědi autorkou přiřazena (ironičnost), avšak mluva pana Benneta tak, jak ji prezentuje Božena Šimková, se zcela jistě neslučuje s jeho charakteristikou. Flegmatik, realista a kritik společnosti by zcela jistě nepoužíval výrazy literární. Z hlediska gramatického je důležité upozornit na chybu v překladu Boženy Šimkové, a tou je absence objektu (přečetla CO). Za nejadekvátnější se považuje překlad Evy Kondrysové. Ten, stejně jako předchozí dva překlady, zachytil ironii z původního textu, avšak na rozdíl od nich se vyvaroval základních chyb a je čtenáři nejpřístupnější.

Model 2 (ironie na rodinu Lucasovu).

*'Something very much to the purpose of course. He begins with congratulations on the approaching nuptials of my eldest daughter, of which, it seems, he has been told by some of the good-natured, gossiping Lucases.'*¹³⁴

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„Něco velmi rozumného, samozřejmě. Začíná blahopřáním k nastávajícím oddávkám tvé nejstarší sestry, o nichž byl patrně informován dobromyslnými klepy některého z rodiny Lucasů.“*¹³⁵

---

¹³⁴ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 351.

¹³⁵ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 419.

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Inu, něco velmi důležitého. Začíná s blahopřáním k blížícímu se sňatku mé nejstarší dcery, kteroužto novinu mu pravděpodobně prozradili naši dobromyslní, klevetiví Lucasovi.“¹³⁶

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Samozřejmě opět jednou trefil hřebík přímo na hlavičku. V úvodu mi nejprve blahopřeje k nadcházejícímu sňatku mé nejstarší dcery, o němž se dozvěděl od nějaké upovídáné dobré duše z rodiny Lucasových.“¹³⁷

Ve všech třech českých překladech je zachován ironický tón. Cílem ironie pana Benneta jsou v tomto případě hned dva objekty. Prvním je pan Collins, na něhož naráží hned v první větě. Druhým pomyslným terčem je rodina Lucasova. V tomto případě je podstatou jeho ironie „potřeba klevetit“. V anglickém originálu není neutrální stavba věty, čímž je ironie naznačena. V českých překladech je tento prvek kompenzován užitím expresivních výrazů, ze kterých ironie vyplývá (výraz „klepy“ v překladu Františka Nosky, „klevetiví“ v případě překladu Boženy Šimkové, fráze „trefit hřebík přímo na hlavičku“, „upovídáná dobrá duše“ v překladu Evy Kondrysové). Tentokrát tedy lze všechny tři české překlady považovat za adekvátní, jelikož přestože byly použity jiné jazykové prostředky, funkce byla splněna. Text je ironický a čtenář vycítí jak ironii na pana Collinse, tak ironii namířenou proti rodině Lucasových.

Spíše než ironie se v románu *Pride and Prejudice* využívá satira. V rámci této analýzy byly uvedeny všechny příklady ironických poznámek, jejichž autorem je pan Bennet.

---

¹³⁶ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 437.

¹³⁷ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 275.

6.2 Humor a ironie v románu *Pride and Prejudice* jako odraz lidské hlouposti a naivity – mluva paní Bennetové

Oba dva aspekty uvedené výše – tedy humor a ironie – byly z hlediska literárněvědného již vysvětleny (viz 6.1 Pojetí humoru a ironie v mluvě jedné z postav (mluva pana Benneta)). Jak již bylo uvedeno, výskyt humoru i ironie je v románu poměrně častý. První část této podkapitoly bude věnována analýze humoru paní Bennetové (6.2.1); část následující pojedná o ironii (6.2.2). V rámci této analýzy bude pozornost kladena na jazykové prostředky humoru a ironie, jež byly užity v mluvě paní Bennetové v originálu. Cílem analýzy je zjistit, jak byly tyto prostředky převedeny do jazyka cílového (český jazyk). Poté následuje jejich srovnání, hodnocení a posouzení, který z překladů lze považovat za nejadekvátnější.

6.2.1 Pojetí humoru v mluvě paní Bennetové, prostředky k jeho vyjádření

Jak již bylo uvedeno, autory humorných pasáží v románu *Pride and Prejudice* jsou manželé Bennetovi. Jejich pojetí komiky lze však považovat za protichůdné. Humor pana Benneta je totiž výsledkem vědomého procesu, je úmyslný, kdežto paní Bennetová baví čtenáře díky své hlouposti a naivitě. Tyto dva faktory totiž přispívají ke zrodu komiky paní Bennetové asi největší měrou. Pojetí humoru u těchto dvou protagonistů se liší, a to nejen „typem“ komiky, který vytvářeli, ale i prostředky, jež byly užity k jejich realizaci. Všechny aspekty týkající se humoru pana Benneta – tedy jeho pojetí, „typ“ komiky, který produkoval, i prostředky pro realizaci humorných pasáží – jsou zpracovány v části 6.1.1. V případě paní Bennetové se dá tvrdit, že veškerá komika je výsledkem jejího chování. Základním prostředkem pro realizaci humoru byla v tomto případě nepřímá charakteristika. Chování paní Bennetové se vyznačuje několika rysy. Do popředí se dostává zejména sobeckost, patolízalství, vlastní prospěchářství a chlouba. V rámci mluvy paní Bennetové byla na některé

lexikální jednotky rovněž aplikována kurzíva, a to s cílem zdůraznit onen výraz slovní zásoby.

Před přistoupením k vlastní analýze je důležité dodat, že jednotlivé příklady z textu představující humor paní Bennetové budou řazeny a klasifikovány na základě existence dvou modelů. První z nich reprezentuje nepřímá charakteristika a druhý model představuje grafická úprava textu – tedy již zmiňované užití kurzívy.

6.2.1.1 *Humor paní Bennetové, prostředky k jeho vyjádření, české ekvivalenty, jejich následné hodnocení*

Model 1 (aplikace nepřímé charakteristiky).

a) Sobeckost.

*'Mrs Bennet was perfectly satisfied; and quitted the house under the delightful persuasion that, allowing for the necessary preparations of settlements, new carriages, and wedding clothes, she should undoubtedly see her daughter settled at Netherfield in the course of three or four months.'*¹³⁸

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„Paní Bennetová byla dokonale spokojena a opouštěla dům v radostném přesvědčení, že bude ještě jen zapotřebí vykonat přípravy k svatbě, postarat se o nové vozy a o svatební šaty a její dcera bude do tří, čtyř měsíců provdána v Netherfieldu.“*¹³⁹

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Paní Bennetová zářila spokojeností. Opouštěla dům v tom blaženém přesvědčení, že za nějaké tři čtyři měsíce, kteréžto doby bude třeba na pořízení

---

¹³⁸ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 100.

¹³⁹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 128.

*výbavy, nových kočárů a svatebních šatů, její nestarší dcera se stane paní na Netherfieldu.*¹⁴⁰

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

*„Tím paní Bennetovou dokonale uspokojil a opouštěla jeho dům v blažené jistotě, že zbývá jen zařídit některé nezbytnosti, jako svatební smlouvu, nový kočár a svatební šaty, a do tří nebo čtyř měsíců užít svou dceru kralovat na Netherfieldu.*¹⁴¹

Před přistoupením k analýze textu a kritice překladu je nutné poukázat na kontext této výpovědi. Paní Bennetová navštíví sídlo pana Bingleyho, nastávajícího své dcery. Výše uvedené příklady popisují její chování a radost z nastávajícího sňatku. Celá výpověď na čtenáře působí komicky. Zdrojem komiky je zejména sobeckost paní Bennetové, která se projevuje touhou dosáhnout svého cíle – tedy výhodně provdat své dcery – a v souvislosti s prostředky realizace této komiky je nutné upozornit na spojení „Mrs Bennet was perfectly satisfied“ a „she quitted the house under the delightful persuasion“, přičemž do popředí se dostává užití hodnotících adverbíí a adjektiv (viz perfectly, delightful). V tomto případě se tedy nelze zaměřit na konkrétní jazykový prostředek a analyzovat jej izolovaně, jelikož důležitou roli zde hraje výběr těchto prostředků i jejich kombinace. Překlad Františka Nosky absolutně koresponduje s originálem. Existuje všeobecně platné tvrzení, že zkušený překladatel se nesnaží nekomplikovanou anglicky psanou větu přeložit komplikovaně, naopak se snaží zachovat jednoduchost originálu. Taková varianta je v tomto případě pro čtenáře nejpříjemnější. V případě překladu Františka Nosky tedy nezbývá než dodat, že lexikálním jednotkám užitým v originálu odpovídají české ekvivalenty a nebyla pozměněna ani struktura původní výpovědi. To již nelze tvrdit o překladu Boženy Šimkové, jelikož v tomto případě byla struktura původní věty v překladu pozměněna a některé lexikální jednotky byly nahrazeny nepřiliš vhodnými českými ekvivalenty (kteréžto doby bude třeba). Překlad Boženy Šimkové sice zachoval funkci originálu, avšak jako celek bude na dnešního čtenáře působit kostrbatě. Lepší je

---

¹⁴⁰ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 127.

¹⁴¹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 83.

překlad Evy Kondrysové. Ta ve výčtu nezbytností, které jsou třeba zařídit, jmenuje i svatební smlouvu, která v předchozích dvou překladech uvedena není, jelikož není zmíněna ani v textu původním. Užití tohoto spojení tedy nelze považovat za příliš šťastné. Lze se tedy domnívat, že autorka tohoto překladu chybovala již v první fázi překladatelské práce – tedy při porozumění předlohy. Z tohoto důvodu nelze chápat překlad Evy Kondrysové za nejadektivnější. Tím je v tomto případě překlad Františka Nosky.

*'Lady Lucas could not be insensible of triumph on being able to retort on Mrs Bennet the comfort of having a daughter well married; and she called at Longbourn rather oftener than usual to say how happy she was, though Mrs Bennet's sour looks and ill-natured remarks might have been enough to drive happiness away.'*¹⁴²

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„Lady Lucasová ovšem nemohla zakrýti svůj triumf, že nyní může oplatit paní Bennetové chlubitivé ujišťování, že má nyní jednu dceru zaopatřenu. Chodila také do Longbournu na návštěvy častěji než kdy předtím a stále tvrdila, jak je šťastna, ačkoli kyselé pohledy paní Bennetové a její nepřívětivé poznámky by měly její šťastné pocity dávno zaplašit.“*¹⁴³

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

*„Lady Lucasová si nemohla odpustit, aby paní Bennetové vítězoslavně po každé nepřipomínala, jak ji blaží, že svou dceru tak dobře provdá. Přicházela nyní do Longbournu spíše častěji než dříve se pochlubit, ač kyselé pohledy a kousavé poznámky paní Bennetové by byly mohly zaplašit náladu seberůžovější.“*¹⁴⁴

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Lady Lucasová nemohla potlačit triumfální zadostiučinění, že nyní ona může rozvíjet před paní Bennetovou příjemné úvahy, jakou dcera udělá partii; jezdila

---

¹⁴² Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 124.

¹⁴³ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 157.

¹⁴⁴ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 156.

do Longbournu častěji než dříve sdílet s ní svou radost, třebaže kyselé pohledy paní Bennetové a její zlé poznámky by kohokoli jiného odradily.“¹⁴⁵

I v tomto případě hraje stěžejní roli pro pochopení analyzovaného příkladu jeho kontext. Ten bude uveden velice stručně, jelikož náplní této práce je stylistické hodnocení jazykových prostředků humoru, ironie a satiry v románu *Pride and Prejudice* a v českých překladech, nikoliv analýza obsahu tohoto románu. Přesto však alespoň základní znalost kontextu je nutná. Paní Bennetová nepřeje úspěch nikomu jinému, je sobecká a závistivá. Když se dozví o plánovaném sňatku Charlotty Lucasové, okamžitě jí to zkazí náladu. O to se postará i její přítelkyně a matka Charlotty paní Lucasová, která rodinu Bennetovu pravidelně navštěvuje, aby ji informovala o novinkách ohledně svatby. To samozřejmě naštvě paní Bennetovou ještě víc. Zdrojem komiky je v tomto případě nejen její sobeckost, ale především zdůraznění nepřiměřenosti jejího chování. Úspěch jiných pro ni znamená velkou ránu, což poukazuje na malichernost i nastavení jejích životních hodnot, které se staly terčem kritiky. V originálu je třeba si povšimnout zejména dvojí negace (could not be insensible), zvláštní větné struktury (Lady Lucas could not be insensible of triumph on being able to retort on Mrs Bennet the comfort of having a daughter well married) a užití hodnotících adjektiv (sour looks, ill – natured remarks). Je všeobecně známo, že užitím záporu mluvčí sdělovaný obsah popírá, případně vyjadřuje svůj záporný postoj k jeho realizaci.¹⁴⁶ Lze tedy tvrdit, že funkce záporu je v angličtině i češtině v podstatě stejná.¹⁴⁷ Značné rozdíly mezi oběma jazyky tkví ve vyjadřování záporu, jelikož se liší nejen repertoár záporných prostředků, ale především struktura záporné věty.¹⁴⁸ Proti jedné české záporce „ne“, která má funkci jak nezávislé věty (jako odpověď na zjišťovací otázku), tak funkci gramatického záporu ve větě (připojuje se nejčastěji ke slovesu, s nímž tvoří jedno slovo), existují v angličtině hned dvě záporky, a to „no“ a „not“. První z uvedených – tedy záporka „no“ – má funkci větnou, kdy slouží jako odpověď na zjišťovací otázku. Záporka „not“ se používá u slovesa či jiného větného členu, který zezáporňuje.¹⁴⁹ V příkladu

---

¹⁴⁵ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 102.

¹⁴⁶ Dušková, L. a kol.: *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha 2006, s. 336.

¹⁴⁷ tamtéž

¹⁴⁸ tamtéž

¹⁴⁹ tamtéž, s. 336 – 337.

uvedeném výše je užita záporka „not“, která zezáporňuje modální sloveso „could“. Kromě tohoto záporu je ve větě vyjádřen však ještě jeden, a to díky užití lexikální jednotky s negativním prefixem (insensible). Objevuje se tedy dvojí zápor. Ten se v angličtině vyskytuje v několika případech.¹⁵⁰ Ve výše uvedeném příkladu dochází ke kombinaci záporu gramatického a lexikálního. V angličtině pak dochází ke zrušení obou záporů, takže „*věta má podobný význam jako odpovídající věta kladná, byť poněkud oslabený (litotes)*“.¹⁵¹ Tomu odpovídají i české protějšky (nemohla zakrýti, nemohla si odpustit, nemohla potlačit), které jsou přeloženy volně a vyjadřují význam zaznamenaný v originále. Příklad, který se stal předmětem analýzy, se rovněž vyznačuje zvláštní větnou strukturou, která v češtině nemá obdoby (Lady Lucas could not be insensible of triumph on being able to retort on Mrs Bennet the comfort of having a daughter well married). V takovém případě tedy nelze překládat doslovně, nýbrž je zapotřebí aplikovat tuto strukturu na českou syntax a na základě znalosti jejích pravidel ji převést do češtiny, což bylo realizováno v rámci všech tří českých překladů. Je nezbytné se také zaměřit na užití hodnotících adjektiv (sour looks, ill – natured remarks). Tato adjektiva byla použita s cílem přiblížit čtenáři projevy chování paní Bennetové. Spojení „sour looks“ bylo ve všech případech přeloženo jako „kyselé pohledy“, což je doslovný a zároveň adekvátní překlad. Spojení „ill-natured remarks“ bylo přeloženo jako „nepřívětivé poznámky“ (František Noska), „kousavé poznámky“ (Božena Šimková) a „zlé poznámky“ (Eva Kondrysová). Mezi výše uvedenými adjektivy existují jisté významové difference. Nejadekvátnějším překladem tohoto spojení je překlad Boženy Šimkové (kousavé poznámky), jelikož tento výraz přesně odpovídá povaze paní Bennetové. Ta v knize vystupuje a na čtenáře působí jako rýpavá a jízlivá žena. Význam adjektiva, které je užito v překladu Františka Nosky (nepřívětivé poznámky), je o poznání slabší a příliš nekoresponduje s povahou této postavy. Jelikož je paní Bennetová v románu *Pride and Prejudice* popsána jako rázná žena žijící v prostředí anglického venkova, výraz, který použil František Noska, se cítí jako příliš „jemný“. Nejméně vhodný je překlad tohoto adjektiva, který uplatnila Eva Kondrysová. Ta anglický výraz „ill-natured remarks“ nahradila českým

---

¹⁵⁰ tamtéž, s. 345.

¹⁵¹ tamtéž, s. 345 – 346.

ekvivalentem „zlé poznámky“, což v tomto případě nelze považovat za příliš vhodné. Adjektivum „zlý“ se nejčastěji užívá ve vztahu k nějakému živému objektu (např. zlý člověk), avšak je možné je použít i v rámci jiného kontextu (viz Slovník spisovné češtiny). Je však jasné, že v případě překladu Evy Kondrysové se nejedná o příliš vhodné užití. Všechny tři české překlady, jež byly podrobeny analýze, zachovaly funkci originálu (tj. vyjádření ironie v chování paní Bennetové), avšak v překladu Františka Nosky existují jisté rušivé elementy (např. nejednotné užití infinitivu, užití jmenných tvarů, které v tomto případě fungují jako prostředky k vyjádření ironie, avšak přesto mohou být dnešním čtenářem pocíťovány jako výrazy neaktuální, zastaralé). Z hlediska jazykového je dnešnímu čtenáři nejbližší překlad Evy Kondrysové, avšak v rámci vlastní analýzy spojení popisujících reakce paní Bennetové je za nejadekvátnější překlad považován ten od Boženy Šimkové.

b) Vlastní prospěchářství.

*'And, above all things, keep Mr Bennet from fighting. Tell him what a dreadful state I am in, - that I am frightened out of my wits; and have such tremblings, such flutterings all over me, such spasms in my side, and pains in my head, and such beatings at heart, that I can get no rest by night nor by day.'*¹⁵²

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„A především zdrž Benneta, aby se nebil. Řekni mu, v jakém hrozném stavu myslí jsem, že jsem vystrašena, že to dál nejde. Celá se stále třesu, jsem úplně zmatena, mám píchání v boku, hlava mi třeští a tlučé mi srdce, že si nemohu ani chvíli odpočinout ani ve dne ani v noci.“*¹⁵³

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„A především nedopusť, aby se můj manžel bil v souboji. Vylič mu, v jakém tu zuboženém stavu se nacházím. Vidiš přec sám, jak jsem předěšena, div rozumu nepozbudu. Přepadají mě často i záchvaty třesavky – chvěju se na celém těle a

---

¹⁵² Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 280.

¹⁵³ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 335.

píchá mě v boku a hlava mi třeští a srdce mi ustavičně prudce buší a nedá pokoje ani ve dne, ani v noci. ¹⁵⁴

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Hlavně ale nesmíš připustit, aby se s ním pan Bennet utkal v souboji. Vypověz mu, jak jsem na tom bídně – že strachy div o rozum nepřijdu, třesu se a chvěju po celém těle – v boku mě píchá a hlava se mi může rozskočit a srdce mi tak tluče, že si neodpočinu ve dne ani v noci. ¹⁵⁵

I tentokrát bude analýze textu a kritice překladu předcházet seznámení s kontextem. Výše uvedená výpověď je reakcí paní Bennetové na informaci týkající se plánované svatby její dcery Lydie. Jak již bylo uvedeno, náplní této práce není studium děje románu a jeho následný popis, nejedná se totiž o práci literárněvědnou, nýbrž lingvistickou. Kontext této výpovědi je poměrně komplikovaný, tudíž s ohledem na výše uvedené důvody není možné zmiňovat všechny okolnosti, které k analyzovanému příkladu vedly. Lze se tedy domnívat, že nastínění kontextu souvisejícího s analyzovaným příkladem je pro potřeby této práce dostačující. Před přistoupením k hodnocení českých překladů je nutné provést analýzu původního textu, jelikož je stěžejní nejprve původní text charakterizovat, najít rysy, kterými se vyznačuje. V případě výše uvedeného příkladu, který se stal předmětem analýzy, se jedná zejména o rysy syntaktické, z nichž je třeba uvést hlavně zmnožení syntaktické pozice, které bylo v rámci této výpovědi realizováno, přičemž v analyzovaném příkladu se vyskytuje koordinace. Jak lze vidět ve výše uvedeném příkladu dochází ke spojení mluvnicky rovnocenných větných členů a na základě tohoto spojení vzniká několikanásobný větný člen. V tomto případě se jedná o několikanásobný předmět, jelikož anglický „object“ je charakterizován jako větný člen „*which immediately follows the verb*“.¹⁵⁶ Jedná se tedy o výrazy „*tremblings*“, „*flutterings*“, „*spasms*“, „*pains*“, „*beatings*“. Tyto lexikální jednotky poukazující na neduhy, které paní Bennetovou sužují, byly ve všech českých překladech převedeny adekvátním způsobem a je nutné zdůraznit, že rovněž byla zachována komičnost původní výpovědi. V tomto případě je tedy zdrojem humoru opět

¹⁵⁴ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 346.

¹⁵⁵ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 219.

¹⁵⁶ Veselovská, L.: *English Syntax: Syllabi, Examples and Exercises*. Olomouc 2006, s. 29.

chování paní Bennetové a zejména to, jak horlivě se snaží přesvědčit nejen sebe sama, ale hlavně své okolí o zdravotní indispozici. Toto snažení je vyjádřeno jazykovými prostředky uvedenými výše. Jejich užití v textu implikuje onu komiku. Všechny tři české překlady, jež byly podrobeny analýze, zachovaly funkci originálu (tj. na základě výčtu všech neduhů, které sužují paní Bennetovou, zachovat komiku této výpovědi). Z hlediska jazykových prostředků, jež byly pro potřeby jednotlivých překladů užity, však nelze tvrdit, že všechny české překlady jsou adekvátní. Za nejméně vhodný je možné považovat překlad Boženy Šimkové, jelikož převedení této části textu románu *Pride and Prejudice* zní v jejím podání velice strojeně a některé výrazy jejího překladu budou s největší pravděpodobností na dnešního čtenáře působit až komicky (např. „souboj“, „vyličit mu“, „jsem předěšena“, „div rozumu nepozbudu“). Při srovnání českých překladů je patrný vliv překladu Boženy Šimkové na překlad Evy Kondrysové, který nejen že opakuje některé lexikální jednotky (např. souboj), ale rušivě působí i časté opakování spojky „a“. Za nejadekvátnější lze považovat překlad Františka Nosky. Ten totiž rovněž zachycuje neformálnost i spontánnost této komunikace.

*'Mr Bingley arrived. Mrs Bennet, through the assistance of servants, contrived to have the earliest tidings of it, that the period of anxiety and fretfulness on her side might be as long as it could. She counted the days that must intervene before their invitation could be sent; hopeless of seeing him before.'*¹⁵⁷

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„Pan Bingley přijel. Paní Bennetová se postarala, aby se prostřednictvím svého služebnictva o tom dověděla co nejdříve. Tak si prodloužila svou starost a svůj neklid. Počítala dny, které musí nechat uplynout, než bude moci poslat pozvání k obědu. Nebylo naděje, že jej uvidí dříve.“*¹⁵⁸

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Pan Bingley přijel. Paní Bennetová prostřednictvím služebných se pokusila získati o tom zprávu hned v první chvíli. Rozmrzele počítala, kolik dní musí

¹⁵⁷ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 324.

¹⁵⁸ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 386.

nutně uplynout, než mu bude moci slušně poslat pozvání. Že by se s ním dříve setkala, v to bylo marno doufat. ¹⁵⁹

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Pan Bingley přijel. Paní Bennetová o tom byla za přispění služebnictva okamžitě zpravena, takže se mohla rozčilovat a trápit nedočkavostí co nejdéle. Počítala, kolik dní musí nechat uplynout, než mu bude moci poslat pozvání – nenapadala ji žádná jiná možnost, jak se s ním sejít dřív. ¹⁶⁰

Příklady uvedené výše opět demonstrují jeden ze základních rysů charakterizujících projevy chování paní Bennetové, a tím je touha po vlastním úspěchu. Předmětem kritiky a zároveň zdrojem humoru ve výše uvedených příkladech je především hloupost paní Bennetové i její naivita. Sice se o příjezdu pana Bingleyho dozví mezi prvními, avšak tato informace ji více než radost přináší starosti týkající se zejména realizace jejich setkání. Kritice překladu předchází analýza původního textu, přičemž do popředí se dostává jeho druhá věta (Mrs Bennet, through the assistance of servants, contrived to have the earliest tidings of it, that the period of anxiety and fretfulness on her side might be as long as it could.), jelikož ta obsahuje jazykové prostředky poukazující na hloupost i naivitu paní Bennetové, což je zdrojem následné komiky. Z těchto jazykových prostředků je třeba uvést spojení „through the assistance of servants”, jelikož díky užití tohoto spojení je vyjádřena ta z vlastností paní Bennetové, která je rovněž terčem kritiky, a tou je touha po vlastním úspěchu, kterého je mnohdy dosaženo za použití jakýchkoliv prostředků. Všechny české překlady uvádí adekvátní ekvivalenty tohoto spojení (prostřednictvím svého služebnictva (František Noska), prostřednictvím služebných (Božena Šimková), za přispění služebnictva (Eva Kondrysová)). V rámci jazykových prostředků implikujících hloupost a naivitu paní Bennetové je třeba uvést i spojení „to have the earliest tidings of it“ a „that the period of anxiety and fretfulness on her side might be as long as it could“. Před uvedením českých protějšků výše uvedených příkladů je nutné poukázat celkově na syntax této výpovědi. V tomto případě je nutné dodat, že všechny české překlady nelze označit za adekvátní. Za nejméně

---

¹⁵⁹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 401.

¹⁶⁰ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 254.

vhodný lze považovat překlad Boženy Šimkové. Ten totiž neobsahuje všechny informace vyjádřené v originálu. Je nutné upozornit na absenci spojení, které je uvedeno výše jako druhé – tedy „that the period of anxiety and fretfulness on her side might be as long as it could“. V případě překladu Boženy Šimkové se jedná o zásadní nedostatek, jelikož právě tohle spojení mimo jiné upozorňuje na hloupost a naivitu paní Bennetové – tedy na dva základní faktory, které se staly terčem kritiky. Překlad Boženy Šimkové tedy nedosahuje téhož uměleckého účinku jako text původní. Zbylé dva překlady lze považovat za adekvátní, přesto z hlediska jazykového je nutné upozornit na nedostatky v překladu Františka Nosky. Ten sice vystihuje atmosféru i situaci, do které se paní Bennetová vlastním přičiněním dostala, avšak v tomto překladu lze najít jeden rušivý element, a tím je časté opakování zájmena „svůj“, jež se ve výše uvedeném příkladu vyskytuje hned třikrát (prostřednictvím svého služebnictva, svou starost a svůj neklid). Nejadekvátnějším překladem je překlad Evy Kondrysové, jelikož ten nejen že precizně vystihuje atmosféru této situace, ale i z hlediska jazykového je ideální. Na základě překladatelské praxe Eva Kondrysová dokázala z původní anglické věty vytvořit z hlediska gramatického správnou českou větu a z hlediska významového větu srozumitelnou.

c) Chlouba.

*'I will go to Meryton,' said she, 'as soon as I am dressed, and tell the good, good news to my sister Philips. And as I come back, I can call on Lady Lucas and Mrs Long.'*¹⁶¹

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„Jak se obléknu, vypravím se do Merytonu“, pravila, „a řeknu dobrou zprávu hned sestře Philipsově. Na zpáteční cestě se pak zastavím u lady Lucasové a paní Longové.“*¹⁶²

---

¹⁶¹ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 298.

¹⁶² Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 356.

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Až se obléknu, zajedu do Merytonu oznámit tu skvělou novinu sestře Philipsově,“ prohlásila. „A na zpáteční cestě se zastavím u lady Lucasové a u paní Longové.“¹⁶³

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Zajedu do Merytonu,“ prohlásila, „jen co se obléknu a sdělím tu šťastnou zprávu sestře Philipsově. A na zpáteční cestě se zastavím u lady Lucasové a paní Longové.“¹⁶⁴

Výše uvedená výpověď je reakcí paní Bennetové na skvělou zprávu, kterou se dozvěděla. Její teprve šestnáctiletá dcera Lydia se bude vdávat za pana Wickhama. Zdrojem komiky je v tomto případě nadšení paní Bennetové, které je z její výpovědi patrné a jazykově je vyjádřeno díky spojení „the good, good news“. Na základě užití tohoto spojení, které je založeno na opakování anglického adjektiva „good“, je vyjádřena ona obrovská radost paní Bennetové, která je zároveň zdrojem komiky. Použití určitého členu v tomto spojení je správné, jelikož čtenář na základě kontextu přesně ví, o jakou skutečnost se jedná. Anglické a velmi frekventované adjektivum „good“ se používá ve významu „dobrý“. Jelikož ve výše uvedené výpovědi došlo ke spojení dvou adjektiv s tímto významem, lze předpokládat, že v rámci celého spojení bude jeho význam zesílen. Lexikální jednotka „news“, jež se mimo jiné vyznačuje pouze formou plurálu, se používá ve významu „zpráva/zprávy“. Možné je rovněž užití této jednotky ve významu „novinka/novinky“. V souvislosti s českými překlady tohoto románu je důležité upozornit na to, že výše uvedené spojení bylo převedeno různými způsoby, a to jako „dobrá zpráva“ (František Noska), „skvělá novina“ (Božena Šimková) a „šťastná zpráva“ (Eva Kondrysová). Za nejméně vhodný lze považovat překlad Františka Nosky. Jak již bylo uvedeno, v jeho překladu je syntagma „the good, good news“ přeloženo jako „dobrá zpráva“. V tomto případě se lze domnívat, že čtenář překladu bude ochuzen o umělecký účinek originálu. V tom je totiž význam analyzovaného spojení zesílen. V tomto případě hraje zesílení významu tohoto spojení zásadní

¹⁶³ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 368.

¹⁶⁴ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 233.

roli, jelikož jde o to zdůraznit, že se nejedná o dobrou zprávu, ale o zprávu skvělou, jedinečnou. Překlad Evy Kondrysové uvádí spojení „šťastná zpráva“. To je však rovněž ve srovnání s originálem pocíťováno jako příliš slabé označení. Za nejadekvátnější lze považovat překlad Boženy Šimkové, který uvádí syntagma „skvělá novina“. Ve srovnání s prostředky, jež byly užity v překladu Františka Nosky i Evy Kondrysové, lze tvrdit, že význam tohoto spojení tak, jak jej prezentuje Božena Šimková, je nejbližší významu původnímu. Je důležité dodat, že překlad Boženy Šimkové vyjadřuje onen esenciální přístup paní Bennetové k této skutečnosti.

Model 2 (grafická úprava textu, kurzíva).

'Of having another daughter married to Mr Collins she thought with equal certainty, and with considerable, though not equal, pleasure. Elizabeth was the least dear to her of all her children; and though the man and the match were quite good enough for *her*, the worth of each was eclipsed by Mr Bingley and Netherfield.'¹⁶⁵

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

„Za stejně jisté považovala vdavky své druhé dcery za pana Collinse. I tato věc ji těšila, i když značně méně. Elisu ze všech dětí měla nejméně ráda. A i když pan Collins a sňatek s ním byl pro ni právě dost, pan Bingley a Netherfield je svou hodnotou daleko zastiňovali.“¹⁶⁶

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„A že si pan Collins vezme její druhorozenou dceru, bylo podle jejího mínění také jisto. I na tento sňatek myslela se značným – nikoliv stejným – uspokojením. Eliška jí byla ze všech dětí nejméně milá; ačkoliv ženich – i jeho postavení – byl pro ni celkem dobrá partie, přece jen pan Bingley a netherfieldské panství ji úplně zastiňovali.“¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 100.

¹⁶⁶ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 128.

¹⁶⁷ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 127.

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Že jí druhou dceru odvede pan Collins, s tím počítala se stejnou jistotou a se značným, ač ne tak opojným potěšením. K Elizabeth měla ze všech dětí nejchladnější vztah, a třebaže pan Collins byla pro ni partie až dost dobrá, zastiňoval ho ovšem zcela pan Bingley a Netherfield.“¹⁶⁸

Před analýzou textu a hodnocením českých překladů je důležité upozornit na to, že kurzíva je v příkladech uvedených výše aplikována pouze u té jednotky slovní zásoby, u níž byla použita i v originálu. Tam je tento grafický prostředek použit u lexikální jednotky „her“. V anglickém originálu je díky užití kurzívy tento výraz zesílen, čtenář je na něj upozorněn. I v tomto případě hraje důležitou roli kontext. Výše uvedený příklad je demonstrací představ paní Bennetové ohledně sňatku její dcery Jane s panem Bingleym a dcery Elizabeth s panem Collinsem. Jak již bylo uvedeno, v původní výpovědi je použita kurzíva na jednotce „her“, která referuje k Elizabeth a současně vyjadřuje jisté pohrdání paní Bennetové vůči osobě její dcery. Tento velice chladný vztah mezi matkou a dcerou je vyjádřen především v části výpovědi „the man and the match were quite good enough for *her*“. V rámci hodnocení českých překladů je třeba uvést, že všechny tři české překlady již zmíněný vztah mezi matkou a dcerou také zachytily (pan Collins a sňatek s ním byl pro ni právě dost (František Noska); ženich – i jeho postavení – byl pro ni celkem dobrá partie (Božena Šimková); pan Collins byla pro ni partie až dost dobrá (Eva Kondrysová)). Přestože autoři všech tří českých překladů dosáhli téhož uměleckého účinku jako autorka originálu, nelze žádný z těchto překladů považovat za nejadekvátnější, jelikož nebyla dodržena grafická úprava textu, která hraje velice důležitou roli a je schopna velkou měrou ovlivňovat pozornost recipienta. Čtenář originálu je na tuto jednotku slovní zásoby na rozdíl od čtenáře překladu zvlášť upozorněn.

'Oh! Mr Bennet, you are wanted immediately; we are all in an uproar. You must come and make Lizzy marry Mr Collins, for she vows she will not have him, and if you do not make haste he will change his mind and not have *her*.'¹⁶⁹

¹⁶⁸ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 83.

¹⁶⁹ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 108.

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

„Bennete, potřebuji tě okamžitě. Všechno je nohama vzhůru. Musíš tam jít a přimět Lizzy, aby si vzala pana Collinse, protože ta říká, že Collinse nechce, a jestliže si nepospíšíš, Collins změní svůj úmysl a nebude chtít on ji.“¹⁷⁰

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Ach, pane Bennete, pojdte nám okamžitě na pomoc; jsme všichni na výsost pobouření. Musíte přinutit Lízu, aby se provdala za pana Collinse, ona prý o něm nechce ani slyšet; nepospíšíte-li si, váš synovec změní svůj úmysl a nechá ji na holičkách.“¹⁷¹

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Tady jste, choti, musím s vámi hned mluvit, v domě je všechno vzhůru nohama. Jděte a poručte Líze, aby si vzala pana Collinse, protože ona ho nechce, a jestli si nepospíšíte, tak si to rozmyslí i *on* a nebude chtít *ji*.“¹⁷²

Ani v tomto případě není citace jak původního textu, tak českých překladů opatřena kurzívou, jelikož ta je použita pouze u té lexikální jednotky, kterou byla označena v originále. V tomto případě je onou lexikální jednotkou výraz „*her*“, stejně jako v předchozím případě. Je nutné poznamenat, že není identický pouze tento výraz, nýbrž také objekt jeho reference, a tím je Elizabeth Bennetová. S předchozím případem se shoduje i funkce užití. Jejím cílem je zdůraznit výraz, který je kurzívou opatřen. Před přistoupením k vlastní analýze textu a kritice překladu je nutné poukázat na kontext této promluvy. Výše uvedená výpověď je reakcí paní Bennetové na čin její dcery Elizabeth. Ta se totiž odmítá provdat za pana Collinse. V českých překladech je užití kurzívy dodrženo pouze v případě překladu Evy Kondrysové. Ta sice respektovala užití kurzívy, avšak kromě výrazu, který je opatřen kurzívou i v originále, ji aplikovala i na výraz jiný. Tím je osobní zájmeno „*on*“. Výsledný efekt užití tohoto grafického prostředku je v jejím případě velice pozitivní, jelikož v rámci jejího překladu má kurzíva nejen funkci zdůrazňovací, nýbrž také kontrastivní.

¹⁷⁰ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 137.

¹⁷¹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 135 – 136.

¹⁷² Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 89.

Ani překlad Františka Nosky, ani Boženy Šimkové kurzívu nevyužívá. Kromě toho v obou lze spatřovat jisté nedostatky. Zásadním rušivým elementem v překladu Františka Nosky je již zmíněná forma tykání, která zvláště v tomto případě působí velice negativně. Překlady Boženy Šimkové lze vytknout užití neadekvátní formy jazyka. Mluva paní Bennetové je spontánní, což výběr jazykových prostředků užitých v rámci jejího překladu neodráží. Překlad Evy Kondrysové nejen že zachoval užití kurzívy, ale je zachycena i ona esenciální spontánnost projevu paní Bennetové i jeho neoficiálnost. Překlad Evy Kondrysové lze tedy považovat za neadekvátnější.

'Oh! my dear brother,' replied Mrs Bennet, 'that is exactly what I could most wish for. And now do, when you get to town, find them out, wherever they may be; and if they are not married already, *make* them marry.'¹⁷³

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

„Nejmilejší bratře“, odpověděla paní Bennetová, „to je právě, co jsem si nejvíce přála. A až budeš v Londýně, najdi je, ať jsou kdekoli, a jestliže se ještě nevzali, dej je hned oddat.“¹⁷⁴

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Prosím tě, milý bratře, hledej je a najdi je stůj co stůj, ať jsou kdekoliv. A nejsou-li oddáni, přinuť je, aby se bez průtahů vzali!“¹⁷⁵

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Ach, drahý bratře,“ odvětila na to paní Bennetová, „nic jiného bych si ani nemohla přát. Jenom zjistíš, jakmile budeš v Londýně, kde mohou být, a jestli se ještě nevzali, zaříd', aby to udělali.“¹⁷⁶

Ani v tomto případě není kurzívou označena celá citace, nýbrž pouze ta jednotka, na níž je tento grafický prostředek umístěn i v originálu. V původním textu je touto jednotkou výraz „make“. Jedná se o poměrně frekventované anglické sloveso, které se užívá ve významu „dělat, udělat, stvořit, vyrobit“,

¹⁷³ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 280.

¹⁷⁴ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 334 – 335.

¹⁷⁵ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 346.

¹⁷⁶ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 219.

patří mezi anglická frázová slovesa a tvoří ustálená spojení typu „to make a mistake“ či „to make me crazy“ atp. Pro pochopení výše uvedeného příkladu je důležitá znalost kontextu. Příklad, který se stal předmětem analýzy, představuje situaci, kdy byla paní Bennetová navštívena svým bratrem. Cílem jeho návštěvy bylo informovat paní Bennetovou o tom, že její dcera Lydia byla spolu s Wickhamem objevena v Londýně a plánuje se svatba. Zdrojem komiky jsou v tomto případě zájmy paní Bennetové, přičemž do středu pozornosti se opět dostává touha dosáhnout svého cíle, a to za jakýchkoliv podmínek. Jak již bylo uvedeno, v anglickém originálu je kurzívou zvýrazněna jednotka „make“. Ta je užitá ve větě „Make them marry.“ Jedná se tedy o větu rozkazovací. Právě tento přístup paní Bennetové je zdrojem komiky. Žádný z českých překladů však kurzívu neuplatnil. Překlad Františka Nosky lze považovat za překlad doslovný. Při srovnání jednotek v původním textu a jeho překladu lze zjistit, že anglickým výrazům slovní zásoby odpovídají české ekvivalenty. Dá se tedy tvrdit, že František Noska v rámci překladu této části postupoval „slovo od slova“, což je proces, který byl v souvislosti s jeho překladem již jednou zmiňován. Překladu Boženy Šimkové lze opět vytknout knižnost jazyka. Jak již bylo uvedeno v jedné z předchozích částí, Božena Šimková nechává své postavy mluvit touto formou jazyka v rámci celého překladu. Lze tedy tvrdit, že byla dodržena jakási jazyková jednota, avšak její překlad na dnešního čtenáře bude pravděpodobně působit dost knižně. Ani překlad Evy Kondrysové nevyužívá funkci kurzívy, avšak z hlediska jazykového je dnešnímu čtenáři pravděpodobně nejbližší. Žádný z českých překladů však nelze považovat za adekvátní, jelikož byla opomenuta grafická úprava textu. Tím pádem nebyla splněna jeho funkce a ani umělecký účinek originálu a překladu není tentýž.

'Consoled by this resolution, she was the better able to bear her husband's incivility; though it was very mortifying to know that her neighbours might all see Mr Bingley, in consequence of it, before *they* did.'¹⁷⁷

---

¹⁷⁷ Austenová, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 324.

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

„Když se na tom ustanovila, mohla již lépe snášet nezdvořilosti svého muže. Bylo však stále pro ni velmi pokořující, kdyby všichni sousedé viděli pana Bingleye dříve než oni.“¹⁷⁸

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Paní Bennetová potěšena tímto plánem se pak už skoro smířila s manželovou nezdvořilostí, ačkoli jí náramně hnětlo, že se takhle ostatní sousedé setkají s panem Bingleyem pravděpodobně dříve nežli oni.“¹⁷⁹

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Když se tedy tímto plánem utěšila, hned se dokázala lépe smířit s manželovou neochotou, ačkoli jí připadalo strašné, že se všichni sousedé uvidí s panem Bingleyem dříve než *oni*.“¹⁸⁰

I v posledním příkladě této analýzy bude zachován postup, který byl v rámci druhého modelu uplatněn. Nejprve je tedy nutné poukázat na užití kurzívy. Ta je opět aplikována pouze u toho výrazu, který byl tímto grafickým prostředkem označen v originálu. Touto jednotkou je nyní výraz „they“. I tentokrát budou nastíněny základy kontextu. Výše uvedená výpověď odráží obtíže, se kterými se musí paní Bennetová potýkat v souvislosti s příjezdem pana Bingleyho. Jak je vidět, z českých překladů je použití kurzívy uplatněno pouze v případě překladu Evy Kondrysové. V jejím podání je kurzíva použita na lexikální jednotce „oni“, což odpovídá anglické předloze. Použití kurzívy je v tomto případě zásadní, jelikož nejen že je tato jednotka zdůrazněna a nutí čtenáře k dalšímu uvažování o její funkci, ale zároveň je vyjádřen přístup paní Bennetové k ostatnímu lidu. Jak je vidět z příkladu, do popředí se dostává zejména jistý stupeň pohrdání. Je vidět, že paní Bennetová považuje zbytek obyvatel venkova, v němž se svou rodinou žije, za jistou skupinu, která spadá do nižší kategorie než je ona sama. Jelikož tato informace vyplývá pouze z překladu Evy Kondrysové, je jasné, že tento překlad bude shledán jako nejadekvátnější. Z hlediska jazykového je však

---

¹⁷⁸ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 386.

¹⁷⁹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 400.

¹⁸⁰ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 253.

třeba upozornit na chybu v překladu vlastního jména, která se objevuje ve všech třech českých překladech. Jedná se o jméno Bingley, které je v jednotlivých překladech špatně skloněno. Místo původního „Bingleye“ a „Bingleyem“ patří „Bingleyho“ a „Bingleym“. František Noska ani Božena Šimková nedodrželi užití kurzívy. Téhož uměleckého účinku jako v originálu je dosaženo pouze v překladu Evy Kondrysové, tudíž je označen jako překlad nejadekvátnější.

V rámci této analýzy byly využity všechny příklady, jež byly během četby označeny pro tuto část práce.

6.2.2 Pojetí ironie v mluvě paní Bennetové, prostředky k jejímu vyjádření

Paní Bennetová je v románu *Pride and Prejudice* charakterizována jako naivní, hloupá žena středního věku, která je zároveň také velice materialistická. Její povaha, projevy chování i nastavení životních hodnot se staly terčem kritiky. Paní Bennetová byla spíše tedy recipientem, příjemcem ironických poznámek než jejich autorem. V románu *Pride and Prejudice* nebyly dohledány žádné ironické poznámky pocházející od paní Bennetové.

6.3 Reflexe satiry v českých překladech

Termín „satira“ je odvozen z latinského výrazu „satura“, pozd. „satira“, což znamená plná „ovocná mísa, směs, všehochoť“.¹⁸¹ Tímto výrazem se původně označovala posměšná báseň kritizující společenské i lidské nedostatky.¹⁸² Postupem času se takové pojetí satiry rozplynulo a dnes za satirické dílo považujeme „každé literární dílo, které využívá humoru a vůbec estetického komična s konkrétním společenským záměrem kritiky“.¹⁸³ Lze tedy tvrdit, že v rámci každého satirického díla je patrné negativní hodnocení skutečnosti, na kterou je pohlíženo z pozice výsměšného nadhledu, avšak do popředí se rovněž dostává i existence mravního či společenského ideálu, které slouží jako základní

---

¹⁸¹ Vlašín, Š.: Slovník literární teorie. Praha 1984, s. 335.

¹⁸² tamtéž

¹⁸³ tamtéž

měřítka při poměřování kritizovaných nedostatků.¹⁸⁴ Satiru lze tedy chápat jako „a genre defined primarily, but not exclusively, in terms of its inner form. In it the author attacks some object, using as his means wit or humour that is either fantastic or absurd”.¹⁸⁵ V rámci tohoto výkladu je důležité poukázat na vztah satiry a ironie, jelikož tyto dva odlišné literárněvědné pojmy bývají často v praxi zaměňovány. Satira není formou ironie, přestože ji často využívá.¹⁸⁶ Satira je však považována za postoj, který je charakterizován silným emocionálním zabarvením.¹⁸⁷ O podstatě ironie je pojednáno v části 6.1.

Výskyt satiry v románu *Pride and Prejudice* je velice častý. V rámci této části bude pozornost věnována analýze satirických poznámek. Pozornost bude věnována zejména jazykovým prostředkům užitým v originále a jejich převodu do cílového – tedy českého jazyka.

6.3.1 Pojetí satiry v románu *Pride and Prejudice*

Jak již bylo uvedeno, užití satiry v románu *Pride and Prejudice* je velice časté. Na základě vlastní analýzy textu bylo zjištěno, že satira vyskytující se v tomto románu vychází ze dvou základních principů. První z nich je založen na užití lexikálních jednotek, které lze klasifikovat jako bezpříznakové, a na jejich konkrétní realizaci v textu, díky níž pak tyto výrazy získávají jistý příznak a řadí se mezi lexikální jednotky mající expresivní charakter. V tomto případě se tedy vyskytuje expresivita kontextová. Základem druhého principu je užití takových výrazů, které již nelze hodnotit jako výrazy bezpříznakové. Jedná se o slova, která obsahují příznak již ve své formě. Mezi prvním a druhým principem existuje jistá diference. Ta vychází z podstaty užitých lexikálních jednotek. Lexikální jednotky prvního typu získávají příznak až po svém užití v textu, kdežto příznak jednotek druhého typu lze identifikovat i bez znalosti kontextu. Kromě výše uvedených prostředků je důležité opět poukázat na užití kurzívy. Ta byla rovněž uplatněna.

---

¹⁸⁴ tamtéž

¹⁸⁵ Fowler, R.: A Dictionary of Modern Critical Terms. London 1993, s. 214.

¹⁸⁶ Hrabák, J.: Poetika. Praha 1977, s. 154.

¹⁸⁷ tamtéž

Náplní části zabývající se studiem satiry v románu *Pride and Prejudice* je analýza jednotlivých příkladů. Jak již bylo uvedeno, satiru lze chápat jako útok na některou z jednajících postav románu či na způsob jejího chování. V souvislosti se satirou v románu *Pride and Prejudice* je důležité zdůraznit, že na základě vlastní analýzy textu bylo zjištěno, že v rámci tohoto románu neexistuje pouze jeden objekt, který se stal terčem kritiky, nýbrž je nutné dodat, že jich je několik. Do popředí se však dostává a mezi nejfrekventovanější patří satira na paní Bennetovou, resp. terčem kritiky se v tomto případě stává její hloupost, naivita, sobeckost a vypočítavost. V rámci vlastní analýzy bude kromě paní Bennetové pozornost kladena na celou její rodinu, jelikož ta je rovněž terčem kritiky, a to tentokrát v očích lidí pocházejících z vyšší společenské straty. Předmětem kritiky je zejména společenské postavení této rodiny či majetkové poměry. Paní Bennetová společně se svou rodinou patří mezi dva základní objekty, jejichž kritika prochází celým románem. Kromě nich je však nutné zmínit i zbývající objekty satiry. Ta se v ostatních případech orientuje na naivitu venkovského lidu, na kritiku vyšší společenské straty, na rodinu Lucasovu a patolízalství pana Collinse. Kromě objektů satiry je nutné rovněž zohledňovat grafickou úpravu textu. Jak již bylo uvedeno, opět byla uplatněna kurzíva. Vlastní analýza vychází ze dvou modelů. První z nich obsahuje příklady na jednotlivé objekty satiry. Druhý model představuje ty příklady, v nichž byla užita kurzíva. Jak již bylo uvedeno, pozornost bude kladena na jazykové prostředky satiry užití v originále, dále budou uvedeny české ekvivalenty těchto prostředků, následuje jejich srovnání a hodnocení.

6.3.1.1 *Satira v románu Pride and Prejudice, prostředky k jejímu vyjádření, české ekvivalenty, jejich následné hodnocení*

Model 1 (objekty satiry).

a) Satira na paní Bennetovou.

'It was a fortnight since Mrs Bennet had been down stairs, but on this happy day she again took her seat at the head of her table, and in spirits oppressively high.

*No sentiment of shame gave a damp to her triumph. The marriage of a daughter, which had been the first object of her wishes since Jane was sixteen, was now on the point of accomplishment, and her thoughts and her words ran wholly on those attendants of elegant nuptials, fine muslins, new carriages, and servants.*¹⁸⁸

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„Bylo tomu již čtrnáct dní, co paní Bennetová byla naposledy dole, a tohoto šťastného dne zaujala opět místo v čele stolu a cítila se až nechutně v radostné náladě. Žádný pocit hanby neztlumil její triumf. Přání, aby měla nějakou dceru vdanou, které stálo v čele všech jejích ostatních přání od té doby, co bylo Jane šestnáct let, bylo nyní před splněním. Její myšlenky i slova se nyní pohybovaly jen kolem elegantních oddavek, jemného mušelínu, nových vozů a služebnictva.“*¹⁸⁹

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

*„Bylo tomu již čtrnácte dní, co paní Bennetová nesešla dolů do jídelny, ale tohoto významného dne se zase ujala svého místa v čele stolu, a to v náladě až trapně rozjařené. Ani nejnepatrnější pocit hanby netlumil její vítězoslávu. Svatba jedné z jejích dcer, toto její nejtoužebnější přání – od té doby, co Janě minulo šestnáct let – se mělo nyní splnit! A proto všechny její myšlenky a všechny její projevy se sbíhaly k přípravám pro okázalou svatbu, elegantní výbavu, nové kočáry a služebnictvo.“*¹⁹⁰

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Paní Bennetová, která čtrnáct dní nevyšla ze svého pokoje, v tento šťastný den opět zasedla v nebezpečně bujaré náladě do čela rodinné tabule. Nepřipustila, aby nějaký pocit studu ochromil její vítězoslávu. Cíl, k němuž spěla od Janiných šestnáctých narozenin, totiž dceřiny vdavky, se jí jevil na dosah, a její myšlenky i

---

¹⁸⁸ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 301.

¹⁸⁹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 359.

¹⁹⁰ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 371.

*slova se soustřeďovaly výhradně na ony nezbytné průvodní jevy všech velkolepých svateb, jako jsou jemné mušelíny, nové kočáry a služebnictvo.*¹⁹¹

Pro pochopení výše uvedeného příkladu je důležitá znalost kontextu. Ten však bude pouze nastíněn. Náplní této práce je stylistické hodnocení jazykových prostředků humoru, ironie a satiry v románu *Pride and Prejudice* a jejich protějšků v českých překladech. Do popředí se tedy dostává hodnocení jazykových prostředků, nikoliv obsahu. Výše uvedená výpověď, jež se stala předmětem analýzy, představuje reakci paní Bennetové na informaci týkající se sňatku její dcery Lydie a pana Wickhama. Je jasné, že terčem kritiky je paní Bennetová, resp. v tomto případě je to zejména její hloupost, vypočítavost a také nastavení životních hodnot. Všechny tři české překlady zachovaly satiru vyjádřenou v původním textu. Ta je mířena na postavu paní Bennetové, přičemž cílem její aplikace v textu je kritika hierarchie jejích životních hodnot. Satira v této části románu *Pride and Prejudice* je implikována zejména užitím této výpovědi: *'The marriage of a daughter, which had been the first object of her wishes since Jane was sixteen, was now on the point of accomplishment, and her thoughts and her words ran wholly on those attendants of elegant nuptials, fine muslins, new carriages, and servants.'*¹⁹² Kritice českých překladů bude předcházet analýza původního textu, resp. analýza části textu, který je uveden výše. Kritika životních hodnot paní Bennetové vyplývá jak z první části výpovědi (*The marriage of a daughter, which had been the first object of her wishes since Jane was sixteen, was now on the point of accomplishment*), jejímž cílem je poukázat na sobeckost paní Bennetové, tak z druhé části (*and her thoughts and her words ran wholly on those attendants of elegant nuptials, fine muslins, new carriages, and servants*). Ta totiž poukazuje na touhu chlubit se, která se stává terčem kritiky. Z jazykových prostředků, které byly použity pro vyjádření satiry, se do popředí dostává užití hodnotících adjektiv a adverbíí (*the first object; her words ran wholly on those attendants, elegant nuptials, fine muslins, new carriages*). Jak již bylo uvedeno, všechny tři české překlady zachovaly satirický kontext této výpovědi, avšak je nutné dodat, že s ohledem na výběr jazykových prostředků nelze všechny české překlady považovat za stejně

---

¹⁹¹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 235.

¹⁹² Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 301.

adekvátní. Nejprve tedy k překladu Františka Nosky. V souvislosti s hodnocením českého překladu, jehož autorem je František Noska, je nutné upozornit na některé nedostatky. Zaprvé je třeba se zaměřit na překlad výpovědi: *The marriage of a daughter, which had been the first object of her wishes since Jane was sixteen, was now on the point of accomplishment, and her thoughts and her words ran wholly on those attendants of elegant nuptials, fine muslins, new carriages, and servants.* Českým protějškem této výpovědi je následující věta: *Přání, aby měla nějakou dceru vdanou, které stálo v čele všech jejích ostatních přání od té doby, co bylo Jane šestnáct let, bylo nyní před splněním. Její myšlenky i slova se nyní pohybovaly jen kolem elegantních oddavek, jemného mušelínu, nových vozů a služebnictva.* V rámci českého překladu je třeba upozornit zejména na větu: *Přání, aby měla nějakou dceru vdanou, které stálo v čele všech jejích ostatních přání od té doby, co bylo Jane šestnáct let, bylo nyní před splněním.* V této fázi je nutné upozornit na opakování lexikální jednotky „přání“, která se ve výše uvedeném Noskově překladu vyskytuje v rámci jedné věty hned dvakrát. Je všeobecně známo, že angličtině časté opakování slov v umělecké literatuře nevadí a ani čtenář tohoto textu nepocítí onu skutečnost negativně. To však nelze tvrdit o jazyce českém, resp. o užití českého jazyka v umělecké literatuře. Do popředí se totiž dostává tendence neužívat často stejné výrazy slovní zásoby, nýbrž využívat bohaté synonymie. Opakování týchž lexikálních jednotek v české umělecké literatuře není příliš doporučováno, jelikož tento aspekt na čtenáře mnohdy působí rušivě. To platí rovněž o překladu Františka Nosky, který nejen že opakuje stejné výrazy slovní zásoby, ale i celkově jeho převedení výše uvedeného anglického textu nepůsobí pro český jazyk příliš přirozeně. Lze předpokládat, že nejen filolog, nýbrž každý čtenář by při analýze této části Noskova překladu příliš neocenil výše uvedenou ukázkou, a to nejen kvůli opakování lexikálních jednotek, ale i kostrbatosti jeho věty. Na základě analýzy výše uvedené Noskovy věty se lze domnívat, že tento atribut může být v souvislosti s jeho překladem použit. Bylo již uvedeno, že v původním textu se do popředí dostává užití hodnotících adjektiv a adverbíí, proto je nutné i v rámci hodnocení českých překladů poukázat na jejich protějšky, jež byly v překladu Františka Nosky aplikovány. Lze tvrdit, že v drtivé většině případů byly využity ty prostředky, které lze hodnotit jako

adekvátní (viz *her words ran wholly on those attendants of elegant nuptials, fine muslins, new carriages, and servants* → její myšlenky i slova se nyní pohybovaly jen kolem elegantních oddavek, jemného mušelínu, nových vozů a služebnictva). Je třeba však zvláště upozornit na překlad spojení „*in spirits oppressively high*“. To je totiž v překladu Františka Nosky prezentováno jako „*a cítila se až nechutně v radostné náladě*“. Před hodnocením překladu daného spojení je nutné upozornit na absenci verba v původní větě a jeho přítomnost ve větě české. To je však aspekt, který vychází z gramatiky anglického a českého jazyka. V této fázi je nutné zaměřit se na hodnocení českých ekvivalentů. Spojení „radostná nálada“ implikuje aspekt, který je všeobecně pocíťován jako pozitivní. Naproti tomu výraz „nechutně“ patří do té kategorie lexikálních jednotek, které mají konotaci opačnou – tedy negativní. Při porovnání originálu a překladu je nutné poukázat na preciznost překladu Františka Nosky. Nejen že v tomto případě byly vybrány vhodné jazykové prostředky, ale rovněž byla zachována i ona konotace, kterou s sebou přináší anglická lexikální jednotka „*oppressively*“. Není tedy možné překlad Františka Nosky kompletně odsoudit, jelikož některé výrazy byly převedeny opravdu precizním způsobem, avšak ve srovnání s překlady zbylými jej nelze považovat za překlad nejadekvátnější. Kromě jazykových prostředků je nutné povšimnout si také struktury původní věty a českých překladů. Jak lze vidět, František Noska rozdělil původní větu do dvou vět kratších. Totéž bylo uplatněno i v překladu Boženy Šimkové. Přestože by se mohlo rozdělení původní výpovědi jevit jako vhodné řešení, jak je vidět z překladu Františka Nosky a Boženy Šimkové, v tomto případě je efekt tohoto procesu opačný a překlad působí příliš kostrbatě. I v případě překladu Boženy Šimkové je nutné poukázat na nedostatky, které se v jejím překladu vyskytují. Zaprvé je třeba uvést užití nevhodných lexikálních jednotek. Mezi ně se řadí výraz vyjadřující základní číslovku „čtrnáct“. V překladu Boženy Šimkové je užit výraz „čtrnácte“, přičemž je nutné poukázat na to, že tato forma označující tuto základní číslovku se v současné češtině již nevyužívá. Podobně rovněž působí adjektivum „nejtoužebnější“. Jedná se o superlativ utvořený od adjektiva „toužebný“. Dále je třeba znovu upozornit na překlad cizího vlastního jména. Tentokrát se jedná o jméno „Jane“, jež je v překladu Boženy Šimkové interpretováno jako „Jana“. Jak bylo uvedeno, v původní výpovědi se do popředí

dostává užití hodnotících adjektiv a adverbíí (viz *her words ran wholly on those attendants of elegant nuptials, fine muslins, new carriages, and servants* → *A proto všechny její myšlenky a všechny její projevy se sbíhaly k přípravám pro okázalou svatbu, elegantní výbavu, nové kočáry a služebnictvo.*). Jak lze vidět, překlad Boženy Šimkové není zcela přesnou interpretací skutečnosti tak, jak ji vyjádřila Jane Austenová. Navíc je nutné i v tomto případě poukázat na překlad spojení „*in spirits oppressively high*“. To je totiž v jejím překladu vyjádřeno jako „*a to v náladě až trapně rozjařené*“. Na rozdíl od překladu Františka Nosky Božena Šimková dodržela absenci verba a celou výpověď lépe přizpůsobila originálu. Lze tedy tvrdit, že z hlediska stylistiky její překlad lze považovat za adekvátnější. Toto tvrzení však není platné, bere-li se v potaz užití jazykových prostředků. Anglické lexikální jednotce „*oppressively*“ je bližší ten výraz, který zvolil František Noska. Ten totiž nejen že koresponduje s kontextem, ale je zachována i ona konotace. S ohledem na nedostatky uvedené výše však nelze ani překlad Boženy Šimkové považovat za neadekvátnější. Tím je v tomto případě překlad Evy Kondrysové, jelikož nejen že je odrazem její schopnosti pracovat s textem, ale i po stránce jazykové je v pořádku. Je důležité rovněž dodat, že její překlad obsahuje stopy vlastní iniciativy. Ta se projevuje zejména snahou překládat volněji. V této souvislosti lze zmínit užití fráze „*jevit se na dosah*“.

*'And their mother had the satisfaction of knowing that she should be able to shew her married daughter in the neighbourhood, before she was banished to the North.'*¹⁹³

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„Matka byla přirozeně rozradostněna, že bude moci svou dceru ukázat před jejím vyhoštěním na Sever.“*¹⁹⁴

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

*„A paní Bennetové se dostalo aspoň zadostiučinění, že se bude moci v sousedství pochlubit svou vdanou dcerou.“*¹⁹⁵

¹⁹³ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 304 – 305.

¹⁹⁴ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 364.

¹⁹⁵ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 377.

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„I bylo matce Bennetové dopřáno, aby hrdě předvedla sousedům vdanou dceru, než bude zapuzena na sever.“¹⁹⁶

Výše uvedená výpověď, jež se stala předmětem analýzy, odráží situaci po svatbě Lydie a pana Wickhama. Bylo domluveno, že se přestěhují na sever. Předtím však byla naplánovaná cesta do Longbournu s cílem rozloučit se s rodinou. Analyzovaný příklad je tedy odrazem této skutečnosti. V tomto případě není užit princip, který je založen na užití neutrálních lexikálních jednotek, nýbrž do popředí se dostává princip založený na užití příznakových výrazů slovní zásoby. Jsou tedy použity jednotky, jejichž příznak je patrný již ve formě daného výrazu (např. lexikální jednotka „banish“, která je v tomto případě užitá ve významu *„to send someone away permanently from their country or the area where they live, especially as an official punishment“¹⁹⁷*). Zdrojem satiry je v tomto případě opět hloupost paní Bennetové a do popředí se rovněž dostává její touha pochlubit se se svou vdanou dcerou. Ta je tedy také terčem kritiky. I v tomto případě lze za neadekvátnější překlad označit překlad Evy Kondrysové. Ten se na rozdíl od zbylých dvou překladů vyvaroval základních chyb. V překladu Františka Nosky je totiž původní spojení „to shew her married daughter“ přeloženo jako „ukázat svou dceru“. Jak je vidět, v překladu Františka Nosky došlo k vynechání lexikální jednotky „married“, což se používá ve významu „vdaná“. Přestože čtenář je schopen tuto informaci doplnit na základě znalosti kontextu, lze tvrdit, že v tomto případě se jedná o chybu zásadní, jelikož celý román pojednává o touze paní Bennetové provdat své dcery a výrazy jako „to marry“ či adjektivum „married“ se nejen opakují, nýbrž jsou ještě zdůrazněny. Lze se tedy domnívat, že pro paní Bennetovou bude rozdíl mezi výrazy „dcera“ a „vdaná dcera“ zásadní. Překlad Boženy Šimkové se rovněž vyznačuje vynecháním části původního textu. V případě překladu Boženy Šimkové se jedná o poslední větu (before she was banished to the North). I v tomto případě je čtenář schopen si tuto informaci odvodit na základě znalosti kontextu. Je tedy možné, že při procesu překladu se jeho autorce tato informace jevila jako nadbytečná. Pravděpodobně považovala za zbytečné explicitně vyjádřit to, co je

¹⁹⁶ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 238.

¹⁹⁷ Summers, D. a kol.: *Longman Dictionary of Contemporary English*. Harlow 2003, s. 102.

dáno kontextem. I v rámci překladu Boženy Šimkové však platí, že by měla být zohledňována nejen struktura, ale i délka původního textu. Překlad Evy Kondrysové vyjadřuje všechny potřebné informace. Z hlediska jazykového je nutné upozornit na volný překlad úvodní části („and their mother had the satisfaction“ přeloženo jako „i bylo matce dopřáno“), což je při srovnání s předchozími dvěma překlady pocíťováno jako nejlepší možná varianta, jelikož satira, která se stala předmětem analýzy, je v případě překladu Evy Kondrysové vyjádřena nejuvýstižněji. V překladu Františka Nosky je analyzovaná satira naznačena užitím jmenného tvaru; v překladu Boženy Šimkové se jedná o volný překlad, avšak ten nevyjadřuje onen esenciální stupeň satiry jako v případě překladu Evy Kondrysové. V případě jejího překladu se tedy jedná o překlad volný, který precizně zachycuje atmosféru i satirický kontext. Tomu také napomáhá stavba věty. Kromě překladu této části je nutné poukázat na užití slovesa „zapudit“. Jedná se o sloveso dokonavé, které je dnes již považováno za knižní.¹⁹⁸ Mezi existující synonyma k tomuto verbu patří slovesa „zahnat, zavrhnout či zaplašit“.¹⁹⁹ Používá se ve významu „zapudit od sebe zlé rádce, zaplašit zlé chmury“.²⁰⁰ Lze tedy tvrdit, že použití tohoto slovesa v překladu Evy Kondrysové bylo na místě, jelikož vyjadřuje onu esenciální konotaci.

*'Elizabeth reserved to herself the application for her mother's. She could not determine how her mother would take it; sometimes doubting whether all his wealth and grandeur would be enough to overcome her abhorrence of the man.'*²⁰¹

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

*„Elisa si vyhradila, že své matce řekne vše sama. Nevěděla stále, jak to matka přijme. Někdy i pochybovala, zdali veškeré jeho bohatství a velikost stačí, aby přemohly její odpor k němu.“*²⁰²

---

¹⁹⁸ Filipec, J. a kol.: Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha 2006, s. 548.

¹⁹⁹ tamtéž

²⁰⁰ tamtéž

²⁰¹ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 364.

²⁰² Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 434.

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Mladá dívka pak převzala úkol oznámit novinu matce. Bylo těžko usoudit, jak ji přijme. Eliška se skoro strachovala, že matčin předpojatý odpor k Darcymu nepřemůže ani všechna jeho společenská vznešenost ani jeho veliké bohatství...“²⁰³

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Elizabeth si vyhradila, že matku poprosí o svolení sama. Nemohla předvídat, jak to matka přijme, a měla vážné pochyby, zda všechno jeho bohatství a urozenost vyváží její odpor.“²⁰⁴

Výše uvedený příklad je demonstrací procesu, jež se odehrává v mysli Elizabeth Bennetové. Ta přemítá o tom, jakým způsobem by měla své matce oznámit, že se právě zasnoubila s Darcym. Je si vědomá, že její matka chová značné nesympatie k panu Darcymu, proto doufá, že jeho majetek i společenská prestiž bude dostatečným důvodem k tomu, aby si její matka pana Darcyho nejen oblíbila, ale dala i své svolení k sňatku. V tomto případě se zdrojem kritiky stává hierarchie hodnot paní Bennetové. Tato kritika není v textu explicitně uvedena, avšak je patrná. O tom svědčí zejména část výpovědi *„sometimes doubting whether all his wealth and grandeur would be enough to overcome her abhorrence of the man“*. V jedné z odborných publikací je uvedeno, že cílem každého překladatele je přání, aby čtenář přeloženému textu rozuměl, aby jej správně pochopil.²⁰⁵ Tento cíl překladatelského snažení je ve všech třech českých překladech splněn. V případě překladu Františka Nosky lze tvrdit, že anglickým lexikálním jednotkám odpovídají české ekvivalenty. Základem funkčního principu při překládání je však dosažení téhož uměleckého účinku. Lze se domnívat, že nejen převod lexikálních jednotek je adekvátní, ale rovněž bylo dosaženo téhož uměleckého účinku jako v originálu. Je nutné však v jeho překladu upozornit na český protějšek výrazu „grandeur“. Ten se totiž používá ve významu „impressive beauty, power, or size“²⁰⁶ Překlad Františka Nosky pro tuto jednotku uvádí ekvivalent „velikost“, což z hlediska stylistického nelze

²⁰³ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 454.

²⁰⁴ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 286.

²⁰⁵ Kufnerová, Z. a kol.: *Překládání a čeština*. Jinočany 1994, s. 14.

²⁰⁶ Summers, D. a kol.: *Longman Dictionary of Contemporary English*. Harlow 2003, s. 705.

považovat za příliš šťastné řešení. Překlad Boženy Šimkové se vyznačuje několika základními překladatelskými chybami. Zaprvé došlo k záměně vlastního jména Elizabeth, které je užito v originálu, za syntagma „mladá dívka“. Tento akt Boženy Šimkové lze však považovat za zbytečný, jelikož užití vlastního jména se v rámci tohoto textu často neopakuje, tudíž by jeho zanechání nepůsobilo rušivě. Zároveň je nutné upozornit na překlad cizího vlastního jména. Jak lze vidět, v překladu Boženy Šimkové je původní vlastní jméno „Elizabeth“ přeloženo na české „Eliška“. Lze se domnívat, že i tento nedostatek jejího překladu může být zdrojem kritiky, jelikož není zachována jednotu. Překlad Boženy Šimkové totiž některá vlastní jména zachovává v původní podobě (Bingley, Darcy, Kitty, pan Bennet) a ta, která lze snadno převést do češtiny, překládá (Eliška, Jana). I v tomto případě lze tvrdit, že v překladu Boženy Šimkové byl zachován též umělecký účinek jako v originálu, avšak s ohledem na výše uvedené nedostatky, kterými se její překlad vyznačuje, jej nelze označit za neadekvátnější. Tento atribut lze užít v souvislosti s překladem Evy Kondrysové. V jejím případě se jedná o překlad, který je nejen nejbližší originálu, zachycuje totiž precizně i atmosféru této situace, ale i z hlediska jazykového bude pravděpodobně nejbližší dnešnímu čtenáři. Z překladu Evy Kondrysové je vidět, že byly dodrženy všechny fáze překladatelovy práce i jejich pořadí (pochopení předlohy, interpretace předlohy a její přestylizování). Jane Austenová ve svém románu vyjádřila určitou skutečnost, Eva Kondrysová ji přestylizovala do českého jazyka a uvědomovala si difference mezi oběma jazyky. K tomu její překlad působí jako umělecké dílo a byly dodrženy i další předpoklady tzv. překladatelského trivia, v tomto případě tedy quadrivia.

b) Satira na rodinu Bennetovu.

*I have an excessive regard for Jane Bennet, she is really a very sweet girl, and I wish with all my heart she were well settled. But with such a father and mother, and such low connexions, I am afraid there is no chance of it.*²⁰⁷

---

²⁰⁷ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 34.

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

„Jane Bennetová je mi velice sympatická. Je to opravdu miloučká dívka, a přeji jí ze srdce, aby se pěkně vdala. Protože však má takového otce, matku a nízké okolí, myslím, že má sotva valnější vyhlídky.“²⁰⁸

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Vážím si nesmírně Jany Bennetové, je to vskutku jemné dívka, a přála bych jí ze srdce, aby se výhodně provdala. Ale obávám se, že taková vyhlídka je pro ni skoro vyloučena, když má takového otce a takovou matku a takové obyčejné příbuzenstvo.“²⁰⁹

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Jane Bennetová se mi velmi zamlouvá, je to roztomilé děvče a přála bych jí z celého srdce dobrou partii. Ale obávám se, že vzhledem k jejímu otci a matce a vůbec celému jejímu pochybnému příbuzenstvu o tom nemůže být ani řeči.“²¹⁰

Výše uvedená citace představuje kritiku rodičů Jane Bennetové i jejích příbuzných. Autorem této výpovědi, resp. autorkou, je v tomto případě slečna Hurstová. Jedná se o velice dobrou přítelkyni slečny Bingleyové, tedy sestry pana Bingleyho. Slečna Hurstová je v románu *Pride and Prejudice* charakterizována jako mladá a nafoukaná žena patřící do vyšší společenské třídy. Tomuto postavení odpovídá i její chování. Projevuje nezájem o chudobu venkovského lidu, jeho nevzdělanost i skromné poměry, které panují v rámci anglického venkova. Před přistoupením k analýze textu a kritice českých překladů je nutné dodat, že celá výpověď slečny Hurstové je pronesena z pozice výsměšného nadhledu. Kritika rodičů Jane Bennetové i jejích příbuzných je naznačena díky spojení „but with such a father and mother, and such low connexions”. Překlad Františka Nosky nelze považovat za adekvátní, a to zejména kvůli jeho překladu syntagmatu „low connexions“, které do češtiny přeložil jako „nízké okolí“. Anglické adjektivum „low“ se používá ve významu

---

²⁰⁸ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 46.

²⁰⁹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 45.

²¹⁰ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 29.

„nízký, hluboký, levný (o ceně), slabý, omezený, špatný, mizerný“²¹¹ ad. Lexikální jednotka „connexion“ nebo také „connection“ se používá ve významech „spojení, přípojka, přípoj (např. autobus), souvislost, konexe, známosti“²¹² ad. Výkladový slovník uvádí, že jednotka „connexion“ představuje britský pravopis výrazu „connection“.²¹³ Dále se uvádí, že tato jednotka slovní zásoby se používá v různých oblastech, přičemž do popředí se dostává kategorie „relationship“, „joining“, „electrical wire“, „train/flight etc.“, „road/railway etc.“ a kategorie zvaná „people“.²¹⁴ Je jasné, že v příkladu, který se stal předmětem analýzy, se tento výraz slovní zásoby používá v souvislosti s lidmi. Do popředí zájmu se tedy dostává kategorie zvaná „people“. Uvádí se, že v rámci této kategorie se jednotka „connection“ používá pouze v plurálu, tedy jako „connections“.²¹⁵ V tomto případě se chápe jako „people who are related to you, but not very closely“.²¹⁶ Jako příklad lze uvést spojení „the network of family connections in Italy“.²¹⁷ V tomto významu je tento výraz slovní zásoby užit v originálu. Lze se tedy domnívat, že autorka románu měla na mysli vzdálenější příbuzné rodiny Bennetovi. Překlad Františka Nosky se klasifikuje jako nevyhovující, jelikož první část analyzovaného syntagmatu byla přeložena doslovně a část druhá též nebyla převedena adekvátním způsobem. Lze se tedy domnívat, že autor tohoto překladu chyboval již v rámci první fáze překladatelovy práce, tedy při pochopení předlohy založeném na jejím správném čtení, ať už se jedná o filologické porozumění textu, či pochopení skutečností v díle vyjádřených. Božena Šimková převedla spojení „but with such a father and mother, and such low connexions“ adekvátním způsobem. Převedení této části zkoumaného textu je v jejím podání založeno na opakování demonstrativního – tedy ukazovacího – zájmena „takový“. To má v případě překladu Boženy Šimkové zdůrazňovací funkci. Zároveň tento výraz implikuje onen esenciální přístup mluvčího. Kromě brilantního převedení této části analyzovaného textu je však nutné upozornit i na nedostatky jejího překladu (tj. překlad cizího vlastního jména (z pův. „Jane“ na čes. „Jana“), výběr nevhodného

---

²¹¹ Fronek, J.: Anglicko-český, česko-anglický slovník. Praha 2005, s. 292.

²¹² tamtéž, s. 97.

²¹³ Summers, D. a kol.: Longman Dictionary of Contemporary English. Harlow 2003, s. 328.

²¹⁴ tamtéž, s. 327 – 328.

²¹⁵ tamtéž, s. 328.

²¹⁶ tamtéž

²¹⁷ tamtéž

českého ekvivalentu pro překlad syntagmatu „a very sweet girl“ (přeloženo jako „vskutku jemná dívka“)). Přestože překlad Boženy Šimkové precizně zachoval onu satiru, k čemuž napomáhá i správná volba jazykových prostředků, není možné jej považovat za neadekvátnější. Je totiž třeba brát ohled nejen na část výpovědi, ale překlad jako celek. Díky existenci nedostatků jejího překladu, nemůže být klasifikován jako překlad nejlepší. Tento atribut je však možné užít v souvislosti s překladem Evy Kondrysové, jelikož nejen že byla zachována satirická poznámka, ale i výběr jazykových prostředků lze považovat za ideální (je to roztomilé děvče, přála bych jí z celého srdce dobrou partii, vzhledem k jejímu otci a matce a vůbec celému jejímu pochybnému příbuzenstvu o tom nemůže být ani řeči).

Model 2 (grafická úprava textu, kurzíva).

'Miss Bingley told me,' said Jane, 'that he never speaks much unless among his intimate acquaintance. With *them* he is remarkably agreeable.'²¹⁸

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

„Slečna Bingleyová mi vyprávěla“, řekla Jane, „že nikdy toho nenamluví, leda v důvěrné společnosti. Tu pak prý je neobyčejně příjemný.“²¹⁹

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Slečna Bingleyová mi prozradila,“ začala Jana nanovo, „že pan Darcy nikdy mnoho nehovoří, leda mezi důvěrnými známými, ale tu prý bývá neobyčejně milý.“²²⁰

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„Slečna Bingleyová mi vykládala, že nikdy mnoho řečí nenadělá,“ pravila Jane, „leda v kruhu důvěrných přátel. K *nim* je pak neobyčejně srdečný.“²²¹

V souvislosti s analýzou tohoto příkladu je důležité upozornit na to, že ve výše uvedených příkladech je kurzíva použita pouze na té jednotce, na niž byla

---

²¹⁸ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 18.

²¹⁹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 26.

²²⁰ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 24.

²²¹ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 15.

aplikována v originálu. Jak je tedy vidět, tímto výrazem slovní zásoby je v analyzovaném příkladě výraz „them”. V původním textu, stejně jako ve všech českých překladech je referentem tohoto zájmena skupina lidí, kteří jsou považováni za důvěrné přátele pana Darcyho. I v tomto případě je tento grafický prostředek užit s cílem zdůraznění. Lze tedy hovořit o funkci zdůrazňovací. V tomto případě se lze domnívat, že kurzíva slouží i jako prostředek k vyjádření satiry, jelikož na základě užití tohoto grafického prostředku Jane Austenová vyčlenila skupinu lidí, kteří mají stejnou prestiž jako Darcy a jsou jeho důvěrnými přáteli, se kterými rád tráví volný čas, je k nim přívětivý. Jak je vidět, chování pana Darcyho se mění podle společnosti, ve které se nachází. Jinak se chová ke svým blízkým a jinak k lidem cizím. V případě uvedeném výše je tedy kurzíva prostředkem, který naznačuje onen kontrast a zdůrazňuje, že je velký rozdíl mezi „nimi“ (přáteli pana Darcyho) a obyčejným venkovským lidem, resp. v souvislosti s analyzovaným příkladem je nutné upozornit na to, že kurzívou je zdůrazněn rozdíl mezi „nimi“ (blízkými pana Darcyho) a „jí“ (Elizabeth Bennetovou). Užití kurzívy v českých překladech je s ohledem na výše uvedené důvody zásadní. Jak lze vidět, překlad Františka Nosky ani Boženy Šimkové kurzívu nevyužívá, proto je není možné považovat za adekvátní. Nezbyvá než opět poukázat na to, že důležitou roli hraje nejen výběr jazykových prostředků, ale i grafická úprava textu. Ta tedy v případě překladu Františka Nosky a Boženy Šimkové respektována nebyla. Je nutné dodat, že sice po významové stránce oba dva české překlady odpovídají originálu, avšak díky absenci kurzívy není ani v jednom z uvedených překladů dosaženo téhož uměleckého účinku jako v originálu. Čtenář originálu je na konkrétní jazykový prostředek upozorněn, dostává se do středu jeho zájmu, kdežto čtenáři překladu jak Františka Nosky, tak Boženy Šimkové je předložen pouze text bez jakékoliv úpravy. Za nejadekvátnější lze považovat překlad Evy Kondryšové, jelikož ten akceptuje užití kurzívy. Ta je umístěna na též jazykový prostředek jako v originálu. Efekt je tedy stejný. Jak čtenář původního textu, tak čtenář překladu je schopen rozeznat onen kontrast, který je v tomto případě základem satiry.

'Who do you mean, my dear? I know of nobody that is coming, I am sure, unless Charlotte Lucas should happen to call in, and I hope *my* dinners are good enough for her. I do not believe she often sees such at home.'²²²

A/ Překlad Františka Nosky (1946).

„Kdopak to asi je, můj milý? Nevím o nikom, kdo by mohl přijít. Opravdu nevím o nikom, leda o Charlottě Lucasové, a pro tu jsou mé obědy vždy moc dobré. Myslím, že takové ani doma vždycky nemá.“²²³

B/ Překlad Boženy Šimkové (1949).

„Koho tím míníte? Nevím opravdu, že by k nám měl dnes někdo přijít, ledaže by snad náhodou Charlota Lucasová sem zaskočila. Doufám, že pro ni naše večere jsou až příliš dobré, a pochybuji, že by doma měla často tak chutné pokrmy.“²²⁴

C/ Překlad Evy Kondrysové (2006).

„A kdo by k nám měl přijít, manželé? Na mou věru, nevím o žádné návštěvě, ledaže by se tu náhodou zastavila Charlotta Lucasová, a *pro ni* jsou naše obědy až dost dobré. Pochybuju, že by měla často takové doma.“²²⁵

I tentokrát je třeba připomenout, že kurzívou není ani v jednom případě označena celá citace. Ta je umístěna pouze na té jednotce slovní zásoby, u které byla použita i v originálu. Jak je vidět, tímto výrazem je v analyzovaném textu výraz „*my*“. Cílem analýzy je zkoumat aplikaci kurzívy v originálu i českých překladech. Jak lze však vidět, ani překlad Františka Nosky, ani Boženy Šimkové však kurzívu nevyužívá. Oba dva české překlady sice po stránce významové odpovídají originálu, avšak absence kurzívy způsobuje, že není dosaženo téhož uměleckého účinku jako v původním textu. Čtenář překladu je totiž ochuzen o grafickou úpravu textu, která formuje jeho vnímání recipientem. Za nejméně adekvátnější lze považovat překlad Evy Kondrysové, ve kterém je kurzíva využita. Ta však není aplikována na též jazykový prostředek jako v originálu. V původním textu je kurzívou označena lexikální jednotka „*my*“, avšak

---

²²² Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 59.

²²³ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1946, s. 76.

²²⁴ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 1949, s. 74.

²²⁵ Austenová, J.: *Pýcha a předsudek*. Praha 2006, s. 49.

v překladu je to výraz „pro ni“. Lze předpokládat, že autorka románu *Pride and Prejudice* označila kurzívou výraz „my“, a tím vyjádřila postoj paní Bennetové. Jak je z její výpovědi patrné, paní Bennetová si svých obědů cení a je přesvědčena, že pro Charlottu Lucasovou jsou až příliš dobré. Tím zároveň vyjadřuje vztah k této osobě. Paní Bennetová považuje slečnu Lucasovou za naivní a hloupou mladou dívku. Eva Kondrysová sice aplikovala kurzívu na jiný prostředek, avšak výsledek je tentýž. Opět je vyjádřen onen pohrdavý postoj paní Bennetové vůči Charlottě Lucasové. Z hlediska jazykového nebyly v překladu Evy Kondrysové shledány jakékoliv nedostatky. Tento překlad totiž nejen že akceptoval užití kurzívy, ale i z hlediska významového odpovídá originálu. Z tohoto důvodu je možné jej označit za neadekvátnější.

Jak již bylo uvedeno, satira se v románu *Pride and Prejudice* vyskytuje nejčastěji. V souvislosti s touto částí zabývající se studiem satiry v románu *Pride and Prejudice* je nutné zdůraznit, že pro potřeby analýzy nebyly využity všechny příklady vyskytující se v textu této prózy. Jak již bylo zmíněno, v románu *Pride and Prejudice* neexistuje jednota objektů satiry, nýbrž do popředí se dostává hned několik objektů, které se stávají terčem kritiky. Kromě satiry na paní Bennetovou, která je nejfrekventovanější, je v rámci analýzy uveden i příklad na satiru rodiny Bennetovi. Kromě těchto dvou „typů“ je však třeba uvést, že častým objektem kritiky je i vyšší společenská třída (*They were rather handsome, had been educated in one of the first private seminaries in town, had a fortune of twenty thousand pounds, were in the habit of spending more than they ought, and of associating with people of rank, and were therefore in every respect entitled to think well of themselves, and meanly of others. They were of a respectable family in the north of England; a circumstance more deeply impressed on their memories than that their brother's fortune and their own had been acquired by trade.*²²⁶), rodina Lucasova (*Lady Lucas was a very good kind of woman, not too clever to be a valuable neighbour to Mrs Bennet.*²²⁷), pan Collins (*Mr Collins was employed in agreeing to every thing her ladyship said, thanking her for every fish he won, and apologizing if he thought he won too*

---

²²⁶ Austen, J.: *Pride and Prejudice*. London 2006, s. 15.

²²⁷ tamtéž, s. 17.

many.²²⁸). Kromě objektů, na něž je satirická poznámka mířena, je důležité zmínit i grafickou úpravu textu, resp. použití kurzívy, která se v rámci románu *Pride and Prejudice* řadí k základním prostředkům satiry. Ani v tomto případě nebyly využity všechny dohledané příklady, jelikož užití kurzívy v tomto románu je poměrně časté. Bylo by tedy možné napsat práci tohoto charakteru pouze na téma satiry v románu *Pride and Prejudice*. Jelikož však náplní této práce je kromě studia satiry v tomto románu i analýza humoru a ironie, je nutné zohledňovat i tyto prvky, a tudíž se nelze podrobněji věnovat tematice satiry v nejslavnějším románu Jane Austenové.

---

²²⁸ tamtéž, s. 164.

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, který z českých překladů anglicky psaného románu *Pride and Prejudice* je neadekvátnější – samozřejmě s ohledem na zpracovávanou problematiku. Tou je v případě této práce stylistické hodnocení jazykových prostředků humoru, ironie a satiry v románu *Pride and Prejudice* a v českých překladech. Pro potřeby této práce byly využity a podrobeny analýze tři české překlady tohoto románu. Jedná se o překlad Františka Nosky (1946), Boženy Šimkové (1949) a Evy Kondrysové (2006). V rámci vlastní analýzy byla pozornost věnována zvláště lexiku, jelikož některé lexikální jednotky užití v románu *Pride and Prejudice* byly zdrojem pro realizaci humoru, ironie a satiry. Kromě lexikálních jednotek byla sledována i grafická úprava textu (tj. užití kurzívy, její funkce v románu *Pride and Prejudice* i odraz v českých překladech). V některých příkladech bylo upozorněno i na syntax. Pro potřeby této práce byly využity dvě metody, a to komparace a funkční hledisko při překládání. Na základě užití těchto metod bylo zjištěno, že za neadekvátnější překlad lze považovat překlad Evy Kondrysové. Ten byl za nevhodnější označen celkem v dvaceti případech; překlad Františka Nosky získal tento atribut pouze třikrát a překlad Boženy Šimkové byl za neadekvátnější označen pouze ve čtyřech příkladech, které byly analyzovány. Z výše uvedených výsledků analýzy tedy vyplývá, že prvenství překladu Evy Kondrysové je jednoznačné.

Na základě již provedené analýzy by bylo možné definovat jednotlivé české překlady románu *Pride and Prejudice*, určit rysy, kterými se vyznačují. Jelikož analýza nebyla aplikována na dostatečný počet příkladů, nelze níže uvedené závěry považovat za definitivní. Jedná se spíše o jakýsi přehled tendencí, které lze v jednotlivých překladech spatřovat. V souvislosti s překladem Františka Nosky lze zmínit proces označovaný pro potřeby této práce jako tzv. postup „slovo od slova“, jelikož známky tohoto procesu byly v některých fázích jeho překladu patrné (viz analýza). Kromě postupu práce je nutné poukázat na jazyk jeho překladu. V této souvislosti je třeba uvést, že jazyk překladu Františka Nosky je adekvátní, nevyznačuje se knižností ani častým užíváním archaismů atp. Anglickým lexikálním jednotkám odpovídají české ekvivalenty, přesto při komparaci jednotlivých překladů bylo zjištěno, že existují i lepší, vhodnější ekvivalenty než ty, jež jsou uvedeny v Noskově překladu. Kromě toho se jeho překlad vyznačuje dvěma negativními rysy, jež lze spatřovat v rámci celého textu.

Základním rušivým elementem je především zvolená forma tykání. Dvojici negativ uzavírá nedodržení grafické úpravy textu – tedy absence kurzívy. Překlad Boženy Šimkové se vyznačuje knižností jazyka. Užití knižních výrazů a s tím související strojenost jazyka představují dva základní rysy, jež charakterizují její překlad. Je důležité podotknout, že tato forma jazyka byla užitá systémově, v rámci celého překladu. O její adekvátnosti by bylo možné polemizovat. Na základě analýzy textu se však dospělo k názoru, že tuto formu jazyka užitou v překladu románu *Pride and Prejudice* nelze považovat za příliš adekvátní, jelikož není přímým odrazem mluvy vyjádřené v originálu. To se projevilo zvláště při analýze mluvy pana Benneta a jeho ženy. Pan Bennet je v románu *Pride and Prejudice* charakterizován jako flegmatický člověk, realista a zároveň kritik společnosti. S touto charakteristikou koresponduje také výběr jazykových prostředků. V původním textu používá nejen expresivně zabarvené lexikální jednotky (např. silly, foolish), ale i výrazy neutrální. Knižnost jazyka užitá v překladu Boženy Šimkové tedy neodráží dva základní faktory charakterizující mluvený projev i chování pana Benneta – tedy flegmaticnost i spontánnost projevu. Paní Bennetová v románu vystupuje jako hloupá, naivní a vypočítavá žena středního věku, jejímž jediným cílem je výhodně provdat své dcery. I v tomto případě s výše uvedenou charakteristikou koresponduje i výběr jazykových prostředků. Zdrojem humoru není v románu *Pride and Prejudice* mluva paní Bennetové, nýbrž projevy jejího chování. Ty jsou popsány za použití neutrálních lexikálních jednotek, které díky znalosti kontextu působí komicky. Strojenost jazyka, jež je výsledkem užití knižních výrazů, onen esenciální nadhled, ze kterého je chování paní Bennetové popisováno, nevyjadřuje. Kromě toho je nutné dodat, že ani v případě překladu Boženy Šimkové nebylo respektováno užití kurzívy. Jak již bylo uvedeno, za nejadekvátnější překlad lze považovat překlad Evy Kondrysové. Anglickým lexikálním jednotkám odpovídají české protějšky a při komparaci českých překladů byly ekvivalenty uvedené v překladu Evy Kondrysové nejčastěji označeny za nejadekvátnější. Eva Kondrysová jako jediná z uvedených překladatelů respektovala grafickou úpravu textu a aplikovala ji i na svůj překlad.

ANOTACE BAKALÁŘSKÉ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Příjmení a jméno:	Šimečková Eva
Fakulta:	Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra:	Katedra bohemistiky
Název práce:	Stylistické hodnocení překlad románu Jane Austenové <i>Pride and Prejudice</i> do češtiny Stylistic Evaluation of the Translation of Jane Austen's Novel <i>Pride and Prejudice</i> into Czech
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Božena Bednaříková, Ph.D.
Počet stran:	95
Počet znaků:	145 280
Počet příloh:	0
Počet titulů použité literatury:	33
Klíčová slova:	román <i>Pride and Prejudice</i> , Jane Austenová, stylistické hodnocení, jazykové prostředky, humor, ironie, satira, lexikální jednotky, ekvivalenty, překladatel, překlad, nejadekvátnější překlad
Resumé:	Bakalářská práce se zabývá stylistickým hodnocením jazykových prostředků humoru, ironie a satiry v románu <i>Pride and Prejudice</i> a v českých překladech (František Noska, Božena Šimková, Eva Kondrysová). Byla aplikována metoda komparace a funkčního hlediska při překládání. Cílem bylo určit nejadekvátnější překlad – samozřejmě s ohledem na danou problematiku.

LITERATURA

PRIMÁRNÍ LITERATURA

AUSTEN, Jane. *Pride and Prejudice*. London: Headline Review, 2006. 390 s. ISBN 0-7553-3146-X.

AUSTENOVÁ, Jane. *Pýcha a předsudek*. 1. vyd. Praha: Škubal a spol., 1946. 448 s.

AUSTENOVÁ, Jane. *Pýcha a předsudek*. 1. vyd. Praha: Jan Laichter, 1949. 471 s.

AUSTENOVÁ, Jane. *Pýcha a předsudek*. 6. vyd. Praha: Academia, 2006. 302 s. ISBN 80-200-1408-X.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

BARNARD, Robert. *Stručné dějiny anglické literatury*. 1. vyd. Praha: Brána, 1997. 251 s. ISBN 80-85946-83-1.

ČECHOVÁ, M., et al. *Současná česká stylistika*. 1. vyd. Praha: ISV, 2003. 342 s. ISBN 80-86642-00-3.

DUŠKOVÁ, L., et al. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 3. vyd. Praha: Academia, 2006. 673 s. ISBN 80-200-1413-6.

FILIPEC, J., et al. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 4. vyd. Praha: Academia, 2006. 647 s. ISBN 80-200-1446-2.

FOWLER, Roger. *A Dictionary of Modern Critical Terms*. London: Routledge, 1993. 262 s.

FRONEK, Josef. *Anglicko-český a česko-anglický slovník*. 1. vyd. Praha: Leda, 2005. 1277 s. ISBN 80-85927-48-9.

GAL'PERIN, Il'ja Romanovič. *Stylistics*. Moskva: Vysšaja škola, 1971. 342 s.

HALLIDAY, E. M. "Narrative Perspective in *Pride and Prejudice*." *Nineteenth – Century Fiction* 15 (1960): 65 – 71. *JSTOR*. Knihovna Univerzity Palackého, Olomouc, CZ. 15 Feb. 2010 <http://www.jstor.org>

HAUSENBLAS, Karel. Od tvaru k smyslu textu. Stylistické reflexe a interpretace. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1996. 226 s.

HAUSENBLAS, Karel. Výstavba jazykových projevů a styl. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1972. 184 s.

HEATH, William. Discussions of Jane Austen. Boston: D. C. Heath and Company, 1961. 113.

HRABÁK, Josef. Poetika. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1977. 361 s.

KARLÍK, P., et al. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s.

KNITTLOVÁ, Dagmar. K teorii i praxi překlada. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. 215 s. ISBN 80-244-0143-6.

KRAUS, J., et al. Nový akademický slovník cizích slov. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. 879 s. ISBN 80-200-1351-2.

KUFNEROVÁ, Z., et al. Překládání a čeština. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1994. 264 s.

LEVÝ, Jiří. České teorie překlada. 1. Vývoj překladačských teorií a metod v české literatuře. 2. vyd. Praha: Ivo Železný, 1996. 273 s.

LEVÝ, Jiří. Umění překlada. 2. vyd. Praha: Ivo Železný, 1983. 221 s. ISBN 80-237-3539-X.

McCANN, CH. J. "Setting and Character in *Pride and Prejudice*." *Nineteenth – Century Fiction* 19 (1964): 65 – 75. *JSTOR*. Knihovna Univerzity Palackého, Olomouc, CZ. 15 Feb. 2010 <http://www.jstor.org>

MILES, Robert. Jane Austenová. 1. vyd. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2009. 219 s. ISBN 80-7325-188-8.

NÜNNING, Ansgar. Lexikon teorie literatury a kultury. 1. vyd. Brno: Host, 2006. 912 s. ISBN 80-7294-170-4.

PROCHÁZKA, M., et al. Slovník spisovatelů. 1. vyd. Praha: Libri, 1996. 756 s. ISBN 80-85983-04-4.

SUMMERS, D., et al. Longman Dictionary of Contemporary English. 4. vyd. Harlow: Pearson Longman, 2003. 1949 s. ISBN 0-582-77646-5.

URBANOVÁ, Ludmila. Stylistika anglického jazyka. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2008. 103 s.

VESELOVSKÁ, Ludmila. English Syntax: Syllabi, Examples and Exercises. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. 127 s. ISBN 80-244-1362-0.

VLAŠÍN, Š., et al. Slovník literární teorie. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. 465 s.

ZIMMERMAN, Everett. "Pride and Prejudice in Pride and Prejudice." *Nineteenth – Century Fiction* 23 (1968): 64 – 73. *JSTOR*. Knihovna Univerzity Palackého, Olomouc, CZ. 15 Feb. 2010 <http://www.jstor.org>

WWW stránky

Obec překladatelů [online]. [cit. 2010-04-17]. Dostupný z URL: <http://www.obecprekladatelu.cz>>

Vědecká knihovna v Olomouci [online]. [cit. 2010-04-17]. Dostupný z URL: <http://www.vkol.cz>>